

HRVATSKA Riječ

IZBOR 2017.
Sonderausgabe

mh

matica hrvatska
OGRANAK WIESBADEN

glasnik hrvatske kulturne zajednice wiesbaden

DAS WORT - MITTEILUNGSBLATT DER KROATISCHEN KULTURGEMEINSCHAFT WIESBADEN

ŠKOLA KAO
PODUZETNIK [3]

KAKO POSLIJE
ŠKOLE, KAMO
BEZ ŠKOLE [5]

PETICIJA
MINISTARSTVU
ZNANOSTI,
OBRAZOVANJA I
ŠPORTA RH [9]

HRVATSKA
NASTAVA [10]

BIVŠI STUDENTI
GRADE BUDUĆNOST [14]

ZNANSTVENI PRINOS,
GOSPODARSTVENIH
STRUČNJAKA IZVAN
DOMOVINE [16]

ZNANOST, ŠKOLA
I MIGRACIJA [20]

Uvodna riječ

Dragi članovi i prijatelji Hrvatske kulturne zajednice u Wiesbadenu,
s ovim brojem izvanrednog izdanja naše **RIJEČI** predstavljamo mali ili
važan doprinos **Hrvatske kulturne zajednice** u prosvjeti-teljskom radu
iseljenih Hrvatica i Hrvata, hrvatskih građana u Njemačkoj.

Predstavljeni je izbor rada i suradnje koja se objavljivala i bilježila tijekom 25 godina izlaženja asopisa **Riječ**. Radovi su bili objavljivani ne samo u našoj *Riječi*, nego i *Zborniku Hrvatske matice iseljenika*, *Glasniku Društva* bivših studenata Zagrebačkog sveučilišta u Frankfurtu i Zagrebu.

Ne, nije to bila lagana zada a. Stvaranje sadržaja iji se izbor prikazuje na dvadesetak stranica, nastajao je u razdoblju dužem od dva desetljeća. Otuđnost je ko nica za razvoj društva i ne samo zato trebamo biti ponosni na svaki doprinos *boljem sutra*.

Prilozi, a koji su sabrani u ovom posebnom izdanju naše *Riječi* ostati će trajni dokument dobre prakse u zajedništvu. Ne samo kao stručni prilozi iz hrvatske povijesti i kulture, nego i jednostavno objašnjenje složenih odnosa školske i visokoškolske nastave te zahtjeva iz svakodnevnog života.

Sadžaj ove brošure treba poslužiti sudionicima radionice *Hrvatske kulturne zajednice - Ogranka Matice hrvatske* u Wiesbadenu, kao poticaj za raspravu i učestvovanje u radu Hrvatske misije u srijedu, 13. rujna 2017. godine. Radionica se održava u *Domu kardinala Kuharića (Hrvatska katolička misija)*, Holsteinstr. 15a, (ugao Waldstrasse 39a) Wiesbaden, s početkom u 19:00 sati.

KAZALO/INHALT

- I. Naslovica, učenici hrvatske nastave:
predstavljanje Ivana Meštrovića (arhiva)
- II. *Uvodna riječ*
3. **Verica Bašić, Ivica Košak, Škola kao poduzetnik**
5. **Stjepan Lice, Kako poslije škole, kako bez škole**
9. Peticija Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa RH
10. **Vedrana Moslavac, (edit.): Hrvatska nastava, radovi učenica i učenika**
14. **Ivica Košak, Bivši studenti grade budućnost**
16. **Ivica Košak, Gospodarstveni prinos hrvatskih stručnjaka izvan domovine**
20. **Znanost, škola i migracija**
- IV. **Pozivnica: Kuda sa školom kako bez škole**

Uredništvo

Dovoljno je zlo, ..., da se više ne uči za čitav život. Za naše pretke je bilo dovoljno držati se onoga što su primili u djetinjstvu; mi danas moramo svakih pet godina sve iznova učiti kako ne bismo izašli iz mode...

Johan Wolfgang von Goethe *Wahlverwandschaften*

ŠKOLA KAO PODUZETNIK

Kraljevina Danska primila je Bertelsmannovu nagradu za napredan srednjoškolski program

Zainteresirana publika u Njema koj s nevjericom prati uspjeha u školstvu svog malog sjevernog susjeda. Uspjeh i prestiž te male europske kraljevine ali i vlastiti fijasko esto su predmet diskusija. U me unarodnoj usporedbi, njema ki pedagoški uspjesi ve su godinama sve lošiji. Poslije prospavane jedne cijele generacije - u fazi bolnog bu enja pedagoškog razvoja - svaljuje se krivnja na politiku i traži krivac za vlastiti neuspjeh. Zbog smanjivanja financijskih sredstava u prora unu ministarstva za školstvo, nedostaju novci za provedbu korjenitih promjena. Lokomotiva europskog gospodarstva mogla bi ostati bez strojovo a.

Unato jasnim indicijama, javnost još uvijek nije svjesna opasnosti koja prijeti jednoj industrijskoj naciji ako ostane bez vode ih stru njaka. U sljede em razdoblju Njema koj prijeti nestašica desetaka tisu a inženjera i tehni kih stru njaka. injenica je da u Njema koj 10% mlađeži ne završava srednju školu. Kod pripadnika migracijskog stanovništva taj postotak je još ve i, oko 30% djece stranih radnika ne završava srednjoškolsku izobrazbu. O potencijalnoj opasnosti takve situacije ne samo za Njema ku, ve i za mati ne zemlje stranih radnika, zasada se samo upozorava da to vodi propasti.

U Bertelsmann foundation nalazimo pozitivne primjere. Zaklada godišnje odabere društveno relevantnu temu koja najbolje izražava **best practice**. Stru ne škole bile su ove godine na tapeti. Dvanaest regija ušlo je u uži izbor koji nije bio lak. U Portlandu, u ameri koj državi Oregon, prikazano je kako ciljana izobrazba privla i kapital. U Bretagni, u Francuskoj, provodi se uspješna srednjoškolska nastava kojoj prethodi studijsko prou avanje tržišta. Sli na je situacija, ak i bolja u Danskoj.

Danska kraljevina prošla je kroz prvu fazu industrijske modernizacije bez ozbiljnijih socijalnopoliti kih ogrebotina te je sada u tijeku modernizacija gospodarstvene proizvodnje. Preduvjet tomu je prikladno osposobljena radna snaga.

Dosadašnja naj vrš a valuta industrijskog društva - **know how** gubi prvo mjesto. Znanje je samo po sebi varijabilno. Nije dosta biti u trendu inovacija i znanja da bi se opstalo, nego treba biti permanentno inovativan. Štoviše moramo znati odbaciti stara ili zastarjela saznanja. Komparativne prednosti dobre izobrazbe ne zanemaruju umjetnost i dostojanstveno opho enje niti u tehni kim strukama. (U ponekim regijama je danas uljudno opho enje i pristojno ponašanje u struci rezervirano samo za konobare!)

Optimizam pozitivnog obrazovanja u Danaca proisti e iz tradicije. Nakon državnog bankrota koji je Kraljevina doživjela poslije rata s Engleskom 1813. godine, jedino je budget za školstvo bio pove an. Nakon protesta više ministara, Danski kralj Christian VIII je uzvratio: - *Siromašni smo i jadni. Ako sada postanemo bedasti, možemo se oprostiti od ideje da opstojimo kao država.*

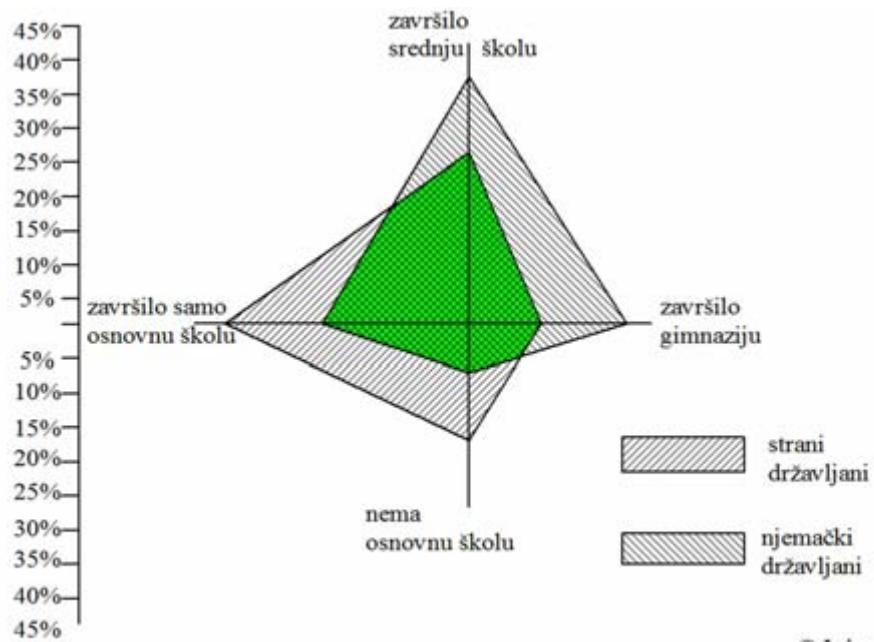
Najnovija reforma danskog stru nog obrazovanja je zapo eli 1989. Na temelju postignutoga konsenzusa izme u poslodavaca i sindikata izglasana je kao zakon 1991. A ve 1993 je u Danskoj nezaposlenost mlađeži pala sa 13% na 4,2%, a to je jedna od najniže zabilježenih stopa nezaposlenosti u Europi.

Zakon o pretvorbi srednjih stru nih škola, omogu io je da školske ustanove tako re i postanu poduze a. Ministarstvo školstva formulira osnovne ciljeve, a ne nastavne planove. Škole su dužne same tražiti puteve kako bi ostvarile date ciljeve. Za redovite u enike osiguravaju se sredstva iz Ministarstva, dok se novac za dopunska nastavu nami e iz burze rada, gospodarstva ili komuna.

Školsko vije e sastavljeno od predstavnika politi kih stranaka, gospodarstvenih imbenika i zaposlenika suvereno je u svom djelovanju. Ono postavlja upravitelja i zaklju uje financijski plan. Ranije je i u Danskoj o svemu odlu ivalo Ministarstvo, a škole su provodile odluke. Od 1991. god. škole samostalno ostvaraju odluke o zadatcima. Škole postaju centri kod kojih je važnije nau iti u iti, osposobiti se za nove pobude i poticaje koje tržište name e radnom ovjeku. U enici sklapaju ugovor u kojem su definirani ciljevi izobrazbe. Ugovor moraju poštovati obje strane. Radionice i laboratorijsi zamjenjuju u ionice. 19% ugovora

sklapaju odrasli polaznici, jer oni u novom školskom sistemu vide mogunost napretka u karijeri. Danski parlament sada razrađuje izmjenu školskog zakona s ciljem da se poslije 2001. ukinu razredi.

Umjesto razreda uveste se moduli nastavne građe. To znači da će učenici sami predlagati i realizirati modele interdisciplinarnog karaktera. Niz škola pretvara se u OLC, Open Learning Center. U školskim halama nastaju *odgojni pejzaži* sa i po 200 kompjutorskih terminala pred kojima zajedno sjede izmjenjujući informacije grafičari, strojari, po etnicu s maturantima ali i univerzitetski studenti. **Motto** buduće reforme u Danskoj glasi: - *od nastave prema izobrazbi. Učenje kao sredstvo, a ne kao cilj!*

© Ivica Košak

prema podacima saveznog ureda za statistiku SRNJ

Stupanj osnovnog obrazovanja	Nema osnovnu školu	Završilo osnovnu školu	Završilo srednju školu	Završilo gimnaziju
Njemaca	0,08 €	0,25 €	0,41 €	0,26 €
Stranaca u SRNJ	0,19 €	0,41 €	0,29 €	0,11 €

Ministarstvo je u takvom sustavu postalo klijent. Ono je jedino dužno upozoriti politike i javne predstavnike društva na potrebe školstva. Ali, Ministarstvo je onaj klijent koji mora platiti naručenu robu.

U nove školske centre s nastavnom praksom dolazi znatan broj učitelja, redovito sa dvogodišnjom pedagoškom izobrazbom, ali za učenike su to najbolji učitelji. Stručnjaci s iskustvom, nastavnici koji svoje znanje nisu stjecali samo u aulama sveučilišta nego i na radnim mjestima. Možda je to završni motto danskog puta: Stvarno učenje znači stalan rad na vlastitom usavršavanju.¹

Verica Bašić, prof.
Ivica Košak, dipl. inž.

¹ Pretisak iz Riječi broj 23, Wiesbaden, 1999., vidi i GLASNIK društva AMAC-D, broj 5, Frankfurt/M., 2001.

KAKO POSLIJE ŠKOLE, KAMO BEZ ŠKOLE

Njegovanje hrvatske kulture i znanosti u školskom odgoju i naobrazbi izvan domovine

Kakva je škola, takav je i život. Kako se odnosimo prema školi, tako se odnosimo i prema životu. Uistinu, odnos države odnosno društva prema svojoj školi jedan je od temeljnih kriterija po kojemu možemo vrednovati njezino cijelokupno duhovno i kulturno životno ozraje i usmjerjenje. I jedva da postoji i jedna država na svijetu koja bi na tom ispitnu mogla otmjeno proći.

Školstvo je u svakoj državi žarište mnogih silnica. Ono govori o njezinu prošlosti. Po njemu se može išitavati njezina sadašnjost. Iz nje se može, sa značajnom izvjesnošću, predviđjeti njezina budućnost. Ovo što govorim, govorim na temelju poznavanja niza školskih sustava, u cjelini ili u segmentima, no, razumljivo, govorim ponajprije na temelju poznavanja školstva u Republici Hrvatskoj.

Govoriti o školstvu u Republici Hrvatskoj zna i ne previdjeti školstvo u njezinoj prošlosti, školstvo bitno određeno socijalizmom ili komunizmom, školstvo određeno isključivo u ili - to nije - nizom isključivosti, školstvo u kojem se djecu odgajalo i obrazovalo, prije svega, za ugroženost. Za osjećaj ugroženosti iz kojega nužno proizlazi potreba za izbaviteljem koji će moći i nesmetano nastaviti svoj naum koji nije podudaran s izbavljenjem od ugroženosti. Iz toga je školstva, kroz ove ratne godine koje su, vjerujem, pomalo za nama, izrastalo i izrasta školstvo koje bi po svom određenju htjelo biti hrvatsko, demokratsko, usklađeno s razvojem znanosti i dostupnim tehnikama postignućima. U sastavu hrvatskog školstva nužno je na poseban način spomenuti školstvo u hrvatskom Podunavlju, koje je nedugo reintegrirano. No, ta reintegracija školstva u ovom trenutku još uvijek prije znaće da je ono pridodano, rečeno, mati nom hrvatskom školstvu, nego što je proglašeno vrijednostima koje bi ona htjela promicati.

Reintegracija školstva u hrvatskom Podunavlju odvija se vrlo teško, neusporedivo teže nego što se odvija reintegracija ostalih dijelova života, što je i razumljivo upravo iz osjećnice da je riječ o susretu vrijednosti, o susretu sadržaja koje nije moguće kao "puzzle" jednostavno uklopiti u jedinstvenu sliku.

Dragocjen dio hrvatskog školstva jest i hrvatska dopunska nastava u svijetu koja je izrasla iz potreba Hrvata izvan domovine ili je pošla njima u susret, kao ponuda onima među njima koji ju žele prihvati.

Ništa ne znaće, ili vrlo malo, ako se samo navedu osnovni podaci o školstvu u Republici Hrvatskoj. Samo slikovitosti radi iznijeti u nekoliko okvirnih podataka:

- u sustavu predškolskog odgoja i naobrazbe djeluje 469 dječjih vrtića (od kojih 48 privatnih), s obuhvatom od više od 100.000 djece, s oko 11.500 zaposlenika;
- u sustavu osnovnog školstva djeluje 787 matičnih i 1768 područnih osnovnih škola (uz njih i 4 privatne škole), koje pohađaju oko 420.000 učenika, s oko 36.500 zaposlenika (tome valja pridodati 69 osnovnih umjetničkih škola s oko 12.000 učenika te s oko 1400 zaposlenika);
- u sustavu srednjeg školstva djeluje ukupno 361 srednja škola (uz njih i 8 privatnih škola), koje pohađaju 200.000 učenika, s oko 18.000 zaposlenika (tome valja pridodati 25 srednjih umjetničkih škola s oko 3.000 učenika).
- oko 13.000 učenika s teškoćama u razvoju odnosno s posebnim potrebama obuhvaćeno je različitim odgojno-obrazovnim programima koji se izvode kroz potpunu ili djelomičnu integraciju u redovitu nastavu te kroz posebne odgojno-obrazovne programe.

Ti podaci, razumljivo, imaju vrijednost, ali više od tih brojeva govori raspore enostavnosti škola na području države i uvjeti školovanja u njima (s obzirom na broj učenika, strukturu spremu učitelja, opremljenost škola i dr.). Pritom valja posebno razmotriti raspore enostavnosti osnovnih, a posebno raspore enostavnosti srednjih škola. Naime, onamo gdje nema srednjih škola, u enici se po završetku svoje srednjoškolske izobrazbe vraćaju u bitno manjem postotku što, razumljivo, neposredno utječe na sudbinu tih sredina.

No, da bi se stekao dublji uvid u hrvatsko školstvo, u njegov smjer kretanja, bilo bi vrijedno proanalizirati gdje se sve nalaze napuštene škole (a njih je više stotina), škole u kojima se nastava više ne izvodi, jer nema za koga. U toj bi analizi bilo posebno vrijedno utvrditi vremenski slijed zatvaranja tih škola te odrediti gdje je do zatvaranja škola došlo, uvjetno re eno, zakonitoš u života, a gdje programirano. Ne gase se naime samo oto ne i planinske škole, škole u teško pristupa nim podru jima. Škole se smanjuju, pa i gase, i u blizini ve ih gradova, pa i posred njih dok je, istodobno, nemali broj, napose srednjih škola, u kojima u jednom razrednom odjeljenju ima i više od 40, pa i 45 u enika. Ne može se ozna iti slu ajnim da se, primjerice u Zagrebu, tijekom dugoga niza godina nije izgradila gotovo nijedna nova srednja škola, unato bitnom pove anju, pa i umnogostru enju, broja njegovih stanovnika. Tek posljednjih godina u tom smislu imamo zna ajnijih pozitivnih pomaka, no, usred ratnih i poratnih okolnosti, i priljev u enika je zna ajno pove an te su pozitivni u inci poduzetoga i ostvarenoga manje vidljivi.

U srednjem školstvu u Hrvatskoj izvodi se oko 280 razli itih nastavnih planova i programa, a k tome još 60 posebnih planova i programa za u enike s teško ama u razvoju, odnosno s posebnim potrebama. Brojni nastavni planovi i programi u školstvu, napose u sustavu izobrazbe odraslih, u sustavu tzv. neformalne izobrazbe, svjetski je trend kojim se nastoji pomo i djeci i mladeži da prepoznaju svoje osobne sklonosti i sposobnosti i odgovoriti potrebama suvremenog svijeta. Taj trend prati injenica da škola više nije jedini izvor znanja. Štoviše, masovni mediji i mogu nosti koje pruža informatika obilno premašuju mogu nosti škole. Istodobno, iz sustava školstva sve više izostaje, pa i štava sastavnica odgoja, što je novi izvor teško a i zahtjevnosti za djecu i mladež, a onda i za roditelje. Više nije mogu e govoriti o tradicijskom sustavu vrijednosti koji je još donedavno imao bitnu zaštitni ku funkciju i u zna ajnoj mjeri odre ivao odnos pojedinca prema svijetu i snalaženje u njemu.

Suodnos škole i obitelji u odgoju i naobrazbi ne doga a se na zadovoljavaju oj razini. Štoviše, utjecaj obitelji na sadržaj i okolnosti školovanja njihove djece odviše esto i posve izostaje, dijelom nespremnoš u škole, a dijelom nespremnoš u obitelji za tu suradnju.

Odgoj u vremenu u kojemu se odgovor na pitanje što je dobro, a što zlo, ini manje zna ajnim od pitanja što je korisno, a što nekorisno, što probita no, a što neprobita no, posebno je otežan. Zbog toga se i pred sustav odgoja i naobrazbe postavlja niz pitanja na koje je teško dati zadovoljavaju e odgovore. Naime, na koji na in može funkcionirati sustav koji nije cjelovit? Koja je njegova svrha?

Dok se ini da je svrha školstva tijekom niza stolje a bila potpuno jasna jer se nastojalo isprva one s više mogu nosti, one sretnije i nadarenije, a potom sve šire krugove, pripremiti za odre eni stil i sadržaj života, danas se ini da je vrlo teško pogoditi sadržaj i svrhu svakog pojedinog obrazovnog programa. Naime, promjene u svijetu su tolike da ih je u sustavu izobrazbe teško pratiti. U tom se smislu može ak dogoditi da pojedini nastavni planovi i programi budu toliko u raskoraku s vremenom i potrebama da se pokažu ak i promašenima. Doga a se to, primjerice, osobito u školovanju mladeži s posebnim potrebama; ta se mladež školuje za poslove koji pomalo ali, po svemu sude i, neumitno izumiru.

S druge strane, sve intervencije u nastavni plan i program pokazuju se vrlo osjetljivima. Primjerenoš i uravnoteženost nastavnih planova i programa vrlo je teško posti i. Svrha naobrazbe zasigurno ne bi trebala biti u mogu nosti suhog reproduciranja znanja, ve u mogu nosti njegove primjene, povezivanja i dogra ivanja. Me utim, stjecanje nesustavnog i nekreativnog znanja izraženije je od stjecanja sustavnog i kreativnog znanja. Zbog toga ipak ne bi trebalo prstom ukazivati prije svega, a kamo li isklju ivo, na u itelje. I oni su, naime, zahva eni u taj žrvanj.

U javnom školstvu se na svjetskoj razini, kako bi se snizila cijena školovanja, ide na okrupnjavanje razrednih odjela. U velikim, pak, razrednim odjelima gubi se gotovo svaka mogu nost individualnog rada s u enicima, bez kojega nema istinski uspješnog školovanja. No, kratkoro ni gospodarstveni razlozi pretežu nad onim dugoro nim, napose ljudskim. Uz to, u suvremenoj podjeli rada dovoljno je imati i samo donekle osposobljeno mnoštvo koje e izvoditi manje složene radnje, ponavljaju i ih u nedogled. Oni osobito nadareni i sami e na i na ina da steknu znanje za kojim eznu. Njih e, uostalom, grubo re eno, biti teško sprije iti da steknu

znanje za kojim teže. Jednako tako, bit će teško sprijeiti ih da ga na ovaj ili onaj način primijene. I ne treba previdjeti da će u sustavu školstva uvijek biti određen broj posebno motiviranih učitelja koji se neće štedjeti da poučavaju svoje učenike i mimo važe ih nastavnih planova i programa, kao što ima i onih kojima nije osobito stalo do poučavanja, do prenošenja znanja, odnosno onih koji su u školstvu naprosto iz razloga što nisu uspjeli nigdje drugdje. Ne tako davno, bilo je učitelj bila iznimna rast i rijetki su uspijevali postati učiteljima. Danas je prisutnija negativna selekcija. Na pedagoške fakultete i akademije uz zanesenjake upisuju se u učivoj broju oni koji nisu uspjeli upisati se na tzv. poželjnije fakultete.

Razumljivo, toga nije poštene niti Republika Hrvatska. U vremenu tzv. usmjerjenog obrazovanja nastojalo se da se svi srednjoškolski programi učine što više nalik jednima drugima imenujući se, razumljivo, krnjila njihova osobitost. Tako se događalo da su iz škola u gospodarstvo stizali mladi školovani ljudi koji nisu bili osposobljeni ni za kakav konkretni posao te je pred njima još bilo duže ili kraće vrijeme osposobljavanja, što je, s druge strane, bilo izgubljeno vrijeme i za njih i za gospodarstvo. U današnjem školskom sustavu nastoji se djeci što bolje osposobiti za neposredni rad. No, nije jednostavno premostiti, odnosno ispraviti posljedice prethodnog sustava školovanja.

Posebna je teško a što se potrebe za određenim vrstama tzv. poželjnih zanimanja smanjuju, dok se potrebe za manje poželjnim, neatraktivnim zanimanjima tijekom dužeg vremena ne uspijevaju pokriti. Uz to je prisutan problem neravnomjerne raspoređenosti potreba za pojedinim zanimanjima na području Republike Hrvatske. I te potrebe se naime sele. Posljednjih godina je izrazito učivo smanjeni pritisak na upis u gimnazije, tako da i elitne gimnazije imaju ponovljene upisne rokove za prve razrede. No, tzv. neatraktivna zanimanja i nadalje ostaju neatraktivna. Dok se u pojedinim vrstama škola, odnosno programa, nastava izvodi u otežanim uvjetima zbog prevelikog broja učenika, u nekim vrstama škola, odnosno programa, nastava gotovo da se nema za koga izvoditi.

Nespreman da se suoči sa vlastitom odgovornošću u svijetu, dio mladeži, koji je dapače znaće ajan, upisuje se na fakultete više poradi nesnalaženja, s namjerom da neke životne odluke odgode, nego iz stvarnog zanimanja za studij koji upisuju. Slično zbivanjima u srednjem školstvu, i u visokom školstvu se vrlo učivo događa da sve veći broj elitnih fakulteta tek nakon ponovljenih prijemnih ispita uspijeva popuniti predviđeni broj studentskih mesta na prvoj godini.

Zakonitosti - i previranja - na tržištu rada više ne osiguravaju onima s višom stručnom spremom nužnu prednost za obavljanje niza poslova. S druge strane, pokrivenost potreba u određenim zanimanjima uzrokuje da znatan dio ljudi obavlja poslove za koje nije bio školovan ili da se zapošljava na temelju svoje prijeđene školske spreme, što s jedne strane može izazvati nezadovoljstvo, dok s druge strane nužno proizvodi povećane, a nepotrebne, troškove.

U svemu tome posebna se pitanja otvaraju zato što određeni broj učenika, svakako broj vrijedan pažnje, iz različitih razloga - zbog osobne krivice, tuće krivice, ali i stjecajem različitih okolnosti - ne završava srednju školu koju je upisao. Premda nema sustavnih podataka, čini se da takvih sve više. To se takođe primjećuje u završnim razredima osnovne škole. I dok jedni ni nakon završene škole ne znaju što izabrati niti kako izabrati, drugima je sudbinu, na neki način, odabrao život. Ima ih koji zbog toga, jednostavno, stradaju. Izgube se. No, učivo je broj i onih koje upravo to nagna na odgovorniji pristup životu te oni gotovo samostalno oblikuju svoj posao, svoj način egzistencije, razvoja i uspjeha. Suočeni sa zahtjevnošću učivo na inačica da joj na najbolji mogući način odgovore.

Posve u vezi s tim je i sve jači zamah formalnog i neformalnog obrazovanja za odrasle koje, uz odrasle koji žele dovršiti, dopuniti ili preusmjeriti svoje školovanje, počinju u zamjetnom broju i djeca, odnosno mladež koji su izgubili redoviti ritam svoga školovanja. Prema podacima kojima raspolaćemo, različitim oblicima formalnog i neformalnog obrazovanja obuhvaćeno je preko 35.000 odraslih osoba (među njima i određeni broj mladih). S obzirom na raznovrsnost i razgranatost, u tom segmentu izobrazbe u Republici Hrvatskoj sada je ponuđeno oko 20.000 programa doškolovanja i prekvalifikacija.

Različitim oblicima dopunskog školovanja u iseljeništvu obuhvaćeno je oko 20.000 Hrvata, što se u određenom smislu može smatrati gotovo zanemarivim brojem. No, mišljenja smo da je to pitanje koje nije

mogu e vrednovati isklju ivo na temelju broj anih pokazatelja, pa taj broj smatramo dragocjenim. Pritom nam je, razumljivo, stalo do njegova pove anja.

Hrvatska dopunska nastava u razli itim se zemljama izvodi po razli itim modelima koji ovise o razli itim modelima financiranja. Prvi model je u potpunoj nadležnosti Republike Hrvatske i ona ga potpuno ili djelomi no financira, drugi je u potpunoj nadležnosti zemlje u kojoj se izvodi i ona ga financira, a tre i je u nadležnosti zemlje u kojoj se izvodi, s time da ga financiraju hrvatske katoli ke misije i roditelji u enika.

Hrvatska dopunska nastava u potpunoj nadležnosti Republike Hrvatske izvodi se u Belgiji, Engleskoj (London), Francuskoj, Norveškoj (Oslo), Rusiji (Moskva) i Švicarskoj. U potpunoj nadležnosti zemlje prijama hrvatska dopunska nastava izvodi se u Austriji, Danskoj (Kopenhagen), Nizozemskoj (Amsterdam, Rotterdam), Njema koj (Bavarska, Hessen /Niedersachen/, Pokrajina Pfala ka, Sjeverna Rajna-Vestfalska) i Švedskoj (Goteborg, Malmo, Stockholm) Uz sufinanciranje zemlje prijama dopunska se nastava izvodi u Njema koj, i to u Baden-Wurttembergu, Berlinu, Hamburgu i, u ograni enjem smislu, u Saarlandu. Hrvatska dopunska nastava u nadležnosti zemlje prijama i uz financiranje hrvatskih katoli kih misija izvodi se u Argentini, Australiji, ileu, Kanadi, Novom Zelandu, SAD-u (New York) i Urugvaju.

Svrha hrvatske dopunske nastave je razvijanje jezi nih sposobnosti, osposobljavanje za uporabu hrvatskog standardnog jezika, poticanje u enika na stvaranje vlastite nacionalne kulture u zemlji doma ina, stjecanje znanja o društvenim i kulturnim uvjetima života u Hrvatskoj.

Cilj nastave je zadovoljiti osnovne potrebe Hrvata i njihove djece za neprekinitim stjecanjem znanja iz hrvatskog jezika i književnosti, povijesti, zemljopisa, glazbene i likovne kulture, kako bi zadržali odnosno stekli svijest o nacionalnoj pripadnosti te se jednostavnije uklju ili u hrvatski školski sustav te sve strukture u domovini pri mogu em povratku u domovinu.

Razumljivo je da se hrvatska dopunska nastava za djecu Hrvata na privremenom radu u inozemstvu izvodi na druk iji na in i uz druk ije popratne okolnosti nego za djecu njihove djece, što zna i za djecu koja su odrasla u druk ijim uvjetima te se na odre eni na in ve uklopila u sredinu u kojoj žive, a koja je razli ita od zavi ajne sredine njihovih roditelja i njezine materijalne i duhovne baštine.

U svakom slu aju, bez obzira na izvjesnost ili neizvjesnost povratka u domovinu, bez obzira na intenzitet želje za integracijom u život zemlje u kojoj borave, hrvatska dopunska nastava ostaje vrijednost za sve u enike koji žele sa uvati svijest o svome podrijetlu, o onome što ih u mnogo emu bitno odre uje. Premda to ima odre eno zna enje izdvajanja i posebnosti, istodobno to omogu uje svjesniji i jasniji odnos spram vrijednosti u koje su uronjeni u zemlji u kojoj borave. Jer previdjeti baštinjeno, moglo bi zna iti, u odre enom smislu, biti nespreman za ono što u životu predstoji.

Školstvo u svako vrijeme zaslужuje osobitu pozornost svih društvenih imbenika. U tom smislu potrebno je osigurati svima koji su na razli ite na ine uklju eni u taj sustav, a osobito u iteljima, odgovaraju e mjesto u društву i s obzirom na njihov ugled i s obzirom na uvjete i materijalno vrednovanje njihova rada. Bez ispravnog, možda bi prikladnije bilo re i pravednog, odnosa prema u iteljima dovodi se u pitanje kvaliteta školovanja naše djece, a time i kvaliteta njihove, a onda i naše, sveukupne budu nosti.¹

Stjepan Lice, doministar MOZŠ
Frankfurt/M. 1998.

¹ GLASNIK društva AMAC-D, broj 4, Frankfurt/M., 1998.

PETICIJA MINISTARSTVU ZNANOSTI, OBRAZOVANJA I ŠPORTA RH

Wiesbaden, 28. listopad 2010.

Generalni konzulat Republike Hrvatske u Frankfurtu
n/r gospodin konzul gerant Damir Sabljak,

obraćamo Vam se sa peticijom naše Zajednice u ime školske djece i njihovih roditelja iz Wiesbadena kako bi Vas upoznali s aktualnim problemom, koji se odnosi na ostvarivanja nastave Hrvatskog jezika u glavnom gradu Pokrajine Hessen.

I u gradu Wiesbadenu je ukinuta dopunska nastava hrvatskog jezika.

Dopunska nastava hrvatskog jezika je bila u nadležnosti njemačkoga obrazovnog sustava, koji financira nastavu i učitelje. Od njih smo tražili informaciju, kako omogućiti nastavu na materinskom jeziku. Upućeni smo predstavništvo Republike Hrvatske u Frankfurtu.

Kulturna zajednica u Wiesbadenu podržava gajenje svijesti o važnosti uženja hrvatskog jezika od najranije dobi djeteta. U tom pogledu podržavamo i prenosimo želje roditelja koji su i sami spremni uložiti sve potrebni kako bi se očuvalo materinji jezik u obitelji.

Važno je da naša djeca i u Pokrajini Hessen njeguju svoj jezik kao bitnu odrednicu identiteta.

Poznavanje materinskog jezika kao i višejezični odgoj može mnogima otvoriti i egzistencijalna pitanja i perspektive.

Poučeni primjerima drugih država (Turske, Italije,...) koje su zadnjih godina počele slati nastavnike materinjeg jezika iz domovine, te vođeni stvarnim željama i potrebama naše djece, molimo Vas da nam omogućite ostvariti nastavu hrvatskog jezika za školsku djecu u Wiesbadenu.

Za studeni ove godine planiramo organizirati nastavu hrvatskog jezika, na privatnoj bazi, a u koju će biti uključeno više od 30 učenica i učenika. A kako se u prvom krugu sondiranja javljali poglavito polaznici vjeronauka u Hrvatskoj katoličkoj misiji, prepostavljamo da je broj daleko veći. Glas o nastavi hrvatskog jezika budi sve veći interes kod roditelji koji su zainteresirani za upis na nastavu našeg jezika. Unatoč nesigurnim statističkim podacima, procjenujmo natalitet drugog ili -itog pokoljenja hrvatskih iseljenika na području grada Wiesbadena na cca. jedan školski razred godišnje.

S obzirom na opredjeljenje Republike Hrvatske u smislu prosvjetnog napretka očekujemo da se pronađe rješenje ostvarivanja regularne hrvatske nastave u Wiesbadenu, kao što je to riješeno u nekim drugim njemačkim pokrajinama.

Unaprijed se zahvaljujemo i pozdravljamo Vas u ime hrvatskih roditelja iz Wiesbadena,

Ivica Košak, predsjednik

za Hrvatsku kulturnu zajednicu Wiesbaden¹

¹ Objavljeno u RIJE I broj 41, Wiesbaden, 2011.

INTERVJU SA SPISATELJICOM MARIJANOM DOKOZOM

U organizaciji Hrvatske kulturne zajednice Wiesbaden u nedjelju, 13. studenoga 2011., u Domu kardinala Kuharića održana je promocija knjige „Naranyjin plač“ hrvatske spisateljice i novinarke inozemnog izdanja Večernjega lista - Marijane Dokoze. Mi, učenici Hrvatske nastave iz Wiesbadena okušali smo se u ulozi novinara i sami intervjuirali spisateljicu. Zanimalo nas je mnogo toga o knjizi, ali i spisateljici. Pred brojnom publikom i u ugodnoj atmosferi intervju su vodili učenici Marko Ljiljanic, Josipa Barbaric i Nikolina Pezelj, a ostali učenici pozorno su slušali i bilježili odgovore. Predstavljamo Vam najzanimljivija pitanja i još zanimljivije odgovore spisateljice Marijane Dokoze.

Nikolina: Dobar dan! Mi smo u enici Hrvatske nastave iz Wiesbadena. Pripremili smo za Vas pitanja koja su postavili ostali u enici Hrvatske nastave, a vezana su uz Vas i Vaš novi roman „Naranyjin plač“.

Josipa: Melanie Bliznac iz 7. razred pita kako se zvala Vaša prva knjiga i pjesma koju ste napisali?

Marijana Dokoza: Zvala se „Sjene prošlosti“. To je zbirka pjesama koje sam pisala u dobi od 16 do 20 godina.

Josipa: Kako ste odlu ili napisati prvu knjigu?

Marijana Dokoza: Prva knjiga „Sjene prošlosti“ je izašla na nagovor jednog zadarskog književnika bosanskih korijena Miljenka Mandže. On je u mojim prvim pjesmama video „neku žicu“ kako je rekao. Izbrusio ih je, odnosno mene je nau io, približio poeziji i nagovorio me da izdam knjigu. Na žalost, on nije izlazak te knjige doživio jer je preminuo, ali knjiga je posve ena njemu.

Nikolina: Carolin Stoll iz 7. razreda bi htjela znati koji je Vaš životni cilj.

Marijana Dokoza: Životnih ciljeva u životu je uvijek mnogo, ali svakao je jedan vezan uz ovu temu – nastaviti pisati.

Marko: Gabrijel Kliši iz 9. razreda bi želio znati koja je Vaša najdraža knjiga?

Marijana Dokoza: Sve su knjige koje su dobre i zanimljive jednako drage. Trenuta no itam jednu knjigu, zove se „Nevjernica“. Radi se o autorici koja opisuje svoj život. Ona je iz muslimanskog svijeta i tom knjigom razbijja predrasude o muslimanskom svijetu i donosi u pravom svjetlu istinski život kakav ona proživljava.

Marko: Koji je Vaš najdraži pisac?

Marijana Dokoza: Iz poezije to je svakako Francesco Petrarca, zatim Danielle Steel. Kada sam bila dijete, najdraži mi je pisac bio Ivan Kušan s njegovim djelom „Koko u Parizu“. To Vi kao školska djeca sada vjerljivo u ite.

Josipa: Anu – Lenu Bliznac iz 6. razreda zanima što ne pišete veselije pri e, npr. o princezama?

Marijana Dokoza: Istina, „Naranyjin plač“ je tužna pri a, ali sa sretnim završetkom. A i pri e o princezama su tužne pri e sa sretnim završetkom. Tko zna, pri e o princezama su dje ije pri e koje je vrlo zahtjevno pisati. Možda se jednoga dana i usudim, ali za sada ne.

Nikolina: Ana –Marija Kliši iz 8. razred ima 2 pitanja za Vas. Prvo pitanje, koliko Vam je vremena trebalo da napišete jednu knjigu?

Marijana Dokoza: Otprilike godinu dana, s time da kada se knjiga napiše, to je samo prvi dio posla koji je možda lakši nego drugi dio. Nakon pisanja knjigu treba izbrusiti i doraditi, odnosno pročitati je nekoliko puta, da bi je usavršili prije nego što se izda.

Nikolina: Drugo što je htjela znati je što Vas je inspiriralo za Vaše 2 zbirke pjesama?

Marijana Dokoza: Svaka pjesma ima svoju inspiraciju, nekada je to vlastita životna situacija, tu a životna situacija, trenutak ili priroda.

Josipa: Koju muziku najviše volite slušati?

Marijana Dokoza: Ovisno o raspoloženju. Kada pišem pjesme, volim slušati Beethovenovu muziku. Inače slušam sve, od Julia Iglesiasa do Lady Gage, ono što vjerljivo i vi sluštate.

Josipa: Marko Kovač iz 5. razreda bi želio znati kakav ste bili u enik u školi?

Marijana Dokoza: Niti najbolji, niti najgori. Solidna hrvatska etvorka!

Nikolina: Nicole Dipikolozvane iz 3. razreda zanima koja Vam je bila najdraža igra kad ste bili dijete?

Marijana Dokoza: Kada sam ja bila dijete, bile su neke druge igre. Nismo imali puno igračaka. Djevojčice su se igrale s laštricom, dječaci pračama. Danas djeca imaju nintendo i mnoge druge igre koje ja nisam ni znala da postoje.

Marko: Vlado Barbarić iz 3. razreda pita volite li svoj posao i koji posao Vam je draži, biti spisateljica ili novinarka?

Marijana Dokoza: Naravno da volim. Kad bih baš morala birati između dva posala, izabrala bih spisateljstvo. To je ljubav, nešto što vi živite! Nadam se da će urednik neće naljutiti.

Josipa: Antonio Pezelj iz 7. razreda pita koliko dugo Vam je trebalo da napišete roman „Naranyjin plah“?

Marijana Dokoza: Otprilike godinu dana.

Nikolina: I ja imam nekoliko pitanja. Poznajete li nekoga tko je već proživio sudbinu djevojčice iz romana „Naranyjin plah“?

Marijana Dokoza: Baš ovakvu sudbinu ne, ali poznajem jednu ženu iz Zadra koja se udala za Amerikanca. Pri rastavu braka dobila je skrbišvo nad djetetom, ali ga nije smjela dovesti u Hrvatsku. Budući da je to učinka, otac je došao po dijete i oteo ga. Na kraju su uslijedili sudske sporove. To je jedna sudbina o otmici djeteta koju ja osobno poznajem.

Nikolina: Od kuda ste dobili podatke za Vaš roman? Što Vas je inspiriralo baš za tu temu romana?

Marijana Dokoza: To je roman koji je izašao iz mojih misli, nisam tražila podatke u stvarnom životu. U jednom trenutku u životu dogodi se „jedan klik“ koji ti kaže evo sad je možda vrijeme da obradiš tu temu. Ništa me posebno nije inspiriralo.

Nikolina: Moje zadnje pitanje je, pripremate li koji novi roman?

Marijana Dokoza: Upravo završavam jedan roman temeljen na istinitom događaju pa ešte me sljede i put moći pitati odakle mi podaci za taj roman. Radi se o nasilju u obitelji.

Nikolina: Gospođa Dokoza, hvala Vam na dolasku i odgovaranju na naša pitanja! Bila nam je uistinu razgovarat s Vama!

Učenici Hrvatske nastave u Wiesbadenu i profesorica Vedrana Moslavac

Moj najdraži grad

Moj najdraži grad nije grad nego selo

Malo selo

Na otoku Murteru

Svi se znaju

I svi se poznaju.

Iako nismo svi u rodu

Volimo se svi.

Baka i prabaka

A prije još i djed

U našoj kući sa dvorom i vrtom,

S apartmanima i poljima.

Smokve, masline, vino i grožđe,

Folklor i riba i školjka

Sve je to običajno.

Jahanje sa najboljom frendicom

Preko suhog pjeska

Po zimi, kad nikoga nema,

Najljepši su momenti.

Svaki put na praznike

Dolazim ovamo

Vraćam se doma

Gdje ljubavi ima

Mila

Moja

Betina.

Nikolina Pezelj, deveti razred Kupres

Wiesbaden, 17.01.12.

Kupres

Kupres se nalazi u Bosni i Hercegovini u Herceg-Bosanskoj županiji.

Hladne zime i topla ljeta, isti zrak i cvjetna polja su njegovo obilježje. Kupres ima oko 4000 stanovnika, pretežno Hrvata. Prostorno Kupreško polje prošarano raznoboјnim cvijećem je ljepše od najljepšeg

tepiha. To je rodna gruda mojih predaka u kojoj rado boravim.

Patricia Ivić, 4 razred

Biograd na moru

Biograd je jedan ne veliki, ali i ne mali grad. Biograd ima lip more i šume. Na lito je vruće, a zimi toplo, samo nekad padne malo snijega. Na lito su pune plaže, turisti dolaze i svi se kupaju, a u zimi su svi vani i igraju se ili šetaju. Za Novu godinu je uvijek na moru veliki vatromet. Svake praznike idem u Biograd zato što je lip i uvijek se radujem. Biograd mene posjeća a na moju obitelj i moje prijatelje.

Dominik Matić, 7 razred

Hrvatska nastava - JEDINSTVENIH PRAVILNIH

Split

Split je lijep grad. Ima jedan stadion. Zove se Poljud. Split je velik. U Splitu ima puno kafića. Puno ljudi žive tu. Ja kada sam u Splitu osjećam se kao da je svaki dan utakmica od Hajduka.

Vlado Barbarić, 3 razred

Pismo dragoj osobi

Draga moja Melice,

puno ti hvala za tvoje pismo. Jako sam mu se obradovala. Pitaš me što ima novog kod mene. Dobila sam jedinicu iz matematike. Sestre su dobro. I braća a isto. Moraš Silvanića i, da u kada budem imala praznike, doći u Bosnu. Onda možemo ići u dvorac i na vodopad. Možemo jesti kukuruze i sladoled. Uživati kao i svako ljeti. Jesi ti bila jednom u hotel Tourist? Ja sam sebi već drugi put rezervirala sobu. Toliko se radujem kada u vam doći u Jajce. Ako hoćeš, doći jednom kod mene u Njemačku, u Wiesbaden, bar na na kavu i na kolaće, pa ćemo razgovarati o svemu. Pokazat ću ti kako ovdje žive Hrvati.

Puno pozdrava,

Tvoja Ana-Lena

P.S. Poljubi mi Katarinu, Marinu, Veru, Peteru, Pablo i Kaya! Pozdravi mi puno mamu i tatu.

*Ana-Lena Bliznac,
13 godina,
6. razred, Friedrich Ludwig Jahn Schule,
Wiesbaden,
Hessen, Njemačka
Mentor: Vedrana Moslavac, prof.*

Nikolina Jurić, 3 razred

Kakobih se Ponašala kao roditelj

Ponekad se pitam kakva u mama ja biti. Ho u li biti dobra mama, ho u li biti histeri na mama ili ho u li biti loša mama? Sadat o još ne znam, ali ipak bih jedoga dana željela biti dobra mama.

Kada budem mama, svojem u djetetu pomagati oko zada e ili nekih drugih stvari. Sa svojom u obitelji i i na izlete, nekada na bazen, nekada u park, nekada u kino ili u šetnju. Ako moje djete bude curica, možda e voljete balet ili jahanje, a možda e željeti svirati neki instrument. Isto tako, ako budem imala de ka, možda e on voljeti nogomet ili plivanje. Svejedno kakve e hobije imati moja djeca, ja u ih podržati u svemu. Mislim da ne u biti jako stroga i da u pristojno odgojiti svoju djecu. Nau it u ih da dje ja soba ne smije biti neuredna i da se ona mora pospremati, da se ne može imati sve što se ho e i da, kada krenu u školu, moraju pisati zada u i u iti. Svoju djecu ne u prisiljavati da u e zato jer onda ne e ništa nau iti, ve sami moraju uvidjeti da moraju u iti. Naravno mo i e se družiti s prijateljima, prijatelji su pravo bogatstvo.

Uh, ali kada bolje razmislim, koliko obaveza ima jedna mama, koliko puno mora raditi, kuhati, pospremati cijelu kuću, voziti dijete amo-tamo, sretna sam što sam još dijete.

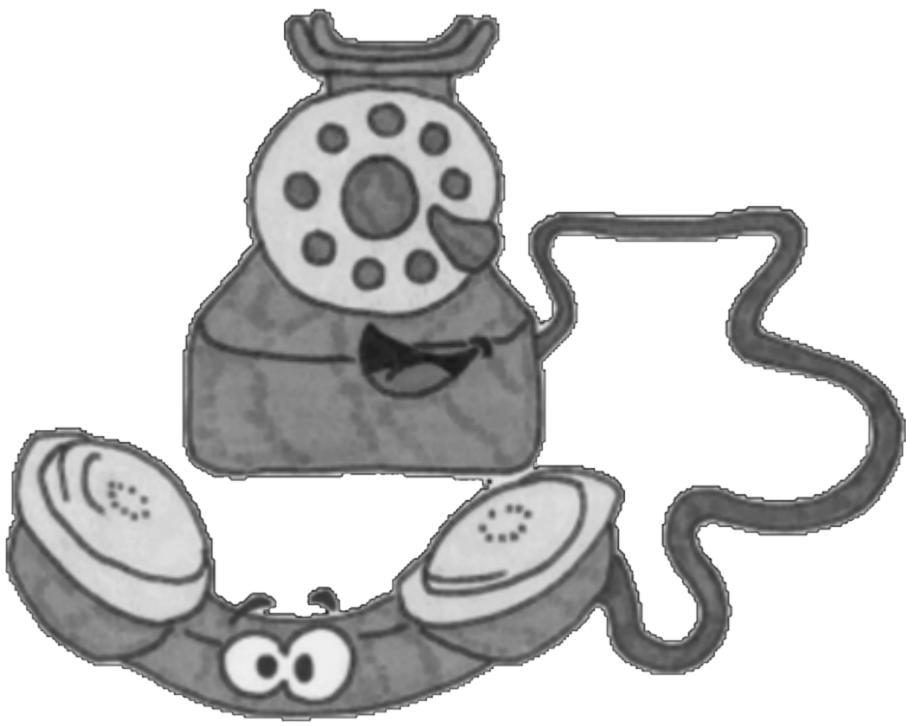
Matea Briševac,

14 godina,

7. razred, Friedrich Ludwig Jahn Schule,
Wiesbaden,

Hessen, Njemačka

Mentor: Vedrana Moslavac, prof.

Život bez mobitela!?

Imam ve 14 godina i znam da kad sam bila mala i imala samo 8 godina, da sam htjela jedan lijepi mobitel. Htjela sam ga zato što sam ga se voljela igrati i glupirati.

Danas znam da nije mobitel za igru, nego za prave probleme.

Mama mi je kupila moj prvi mobitel kada sam imala 10 godina i išla u 5. razred zato što je moja škola bila

daleko i moralna sam se dugo voziti autobusom. Moj prvi mobitel nije bio najmoderniji, ali za mene je bio

jako važan. Jednog dana sam bila s mojom rodicom Anom u gradu. Imala sam 12 godina i ve je bilo kasno. Ja sam htjela i i ku i zato što je bilo jako kasno nave er i ja sam

se bojala ljudi koji su bili pijani i nenormalni. Moja rodica nije htjela i i ku i, zato što je htjela biti jedna cura koja se ne boji ni ega.

Odjednom nas netko zove. Mi se okrenemo i vidimo jednog strašnog ovjeka koji je nosio crni kaput i bijeli šešir. Mi smo po ele hodati brže i ve smo se bojale. Taj ovjek nas je zvao i lovio, ali mi nismo htjeli stati nego smo cijelo vrijeme

tr ale. Nas taj ovjek nije htio pustiti na miru i uzeo je iz svoga džepa jedan nož. Odmah sam uzela moj mobitel i nazvala moju mamu i policiju. Smjesta su došli i uhvatili htjela sam ga zato što sam ga. udno je bilo da nije bilo nikoga u gradu osim mene, Ane i toga ovjeka.

Od tada znam da mi je mobitel jako važan i da ga trebam svaki dan. Kada imam problema ili pitanja za školu mogu mojoj prijateljici napisati jednu poruku ili ju nazvati. Svejedno je koji se mobitel ima, važno je da se može nekoga nazvati kada se ima problema.

Melanie Bliznac,

14 godina,

7. razred, Friedrich Ludwig Jahn Schule, Wiesbaden, Hessen, Njemačka
Mentor: Vedrana Moslavac, prof.

BIVŠI STUDENTI GRADE BUDUĆNOST

Udruženja bivših studenta europskih sveu ilišta ni u, prema ameri kom uzoru, poput gljiva poslige kiše. Da nije rije samo o još jednom vidu amerikanizacije *Staroga kontinenta*, znamo iz povijesti. Alumni organizacije stara su pojava doživotne veze studenata i visokih u ilišta kako sa starim njema kim tako i s ostalim europskim sveu ilištim, a zna se da su prema njihovu uzoru stvarana sveu ilišta u *Novome svijetu*. Razlika izme u ameri kog i europskog školskog sustava samo je prividna. Porezni sustav u Sjedinjenim Državama donatore znanstvenih i obrazovnih institucija nagra uje osloba anjem od poreza, dok se u Europi školstvo održava iz poreza. Analiza sveu ilišnih prihoda pokazuje kako i europski porezni obveznici mogu svoje donacije ura unati u rashode koji se ne oporezuju, a na drugoj strani, ameri ka sveu ilišta se s više od dvadeset posto koriste sredstvima iz prora una ameri kog Ministarstva za obranu koja se dijele na izravne dotacije za znanstvena istraživanja i na stipendije za veterane.

Iako se nov ana sredstva koja stoje ameri kom i europskom visokom školstvu ne razlikuju u iznosu, uo ljiva je razlika u uspjehnosti primjene znanja i korištenja znanstvenih institucija u Sjedinjenim Državama. Za konkurentnost ameri kog gospodarstva bitno je da se temelji na uspjehnoj suradnji znanosti i poduzetništva. Veza izme u sveu ilišta i poduze a je lokalno, ali i globalno ostvarena kroz alumni organizacije u kojima se, gotovo familijarno, njeguje doživotna veza bivših studenta sa svojim sveu ilištem. Na obostranu korist. Pragmati ki pluralizam ameri kog društva omogu ava da se te veze ostvaruju bez formalnih i birokratskih prepreka. U Europi je to bitno druga ije. Tako npr. zakoni iz tridesetih godina brane i onemogu avaju apsolventu jednog tehni kog fakulteta u Njema koj poduzetni ku djelatnost za koju je potrebna dozvola cehovskog udruženja.

Griješimo kada tražimo naše ljudi, koji su se bogatili u inozemstvu, kako bi donijeli novac u Hrvatsku i tako pomogli privredu, jer imamo jak intelektualni potencijal, koji ne koristimo. Pretpostavljam, da je tim rije ima Predsjednik Republike Hrvatske na III. SABORU AMAC/AMCA želio odati priznanje vrlinama i vještinama koje su bivši studenti stekli u migraciji, ali ta izjava ostaje bez u inka ako se ne kvalificira uloga pripadnika alumni organizacija koji trebaju, na ameri kom primjeru, initi **sponu** izme u znanosti i poduzetništva. Zbivanja i aktualne teme hrvatskoga visokog školstva zaokupljuju pozornost bivših studenta od kojih pet i pol tisu a živi i radi u SR Njema koj.

Almae Matris Alumni Croaticae Deutschland e.V. (AMAC Deutschland) okuplja sveu ilišne apsolvente i znanstvenike koji su voljni, kao prilog integraciji iseljeništva, pružiti svoj znanstveni kapital ste en u više desetlje a rada u razli itim strukama u Europi.

Suradnice Agronomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu s predstavnicima HIT&E i AMAC Deutschland na hrvatskom standu BIOEN-Velesajma u Würzburgu

U tome AMAC-Deutschland u suradnji s predstavnicima AMAC/AMCA Mundi želi kroz povezivanje pojedina nih osobnih dostignu a stvoriti infrastrukturu gospodarskih ili znanstvenih namjena. Korištenje te infrastrukture u promicanju sveu ilišne kulture jest realna šansa, ne samo za oboga enje nastavne gra e nego i za ostvarenje gospodarske dobiti. Vizija budu eg rada proizlazi iz dosadašnjih etapa u kojima je AMAC Deutschland i do sada djelovao. Djelovanje se alumna u Njema koj prikazuje u vlastitoj publikaciji – asopisu *Glasnik*, kao trajnom obliku komunikacije.

Izbor tema iz dosadašnjih izdanja prikazuje i budu e opredjeljenje rada Društva. U tom kontekstu kaže dr. sc. Ivo Derado iz Max-Planck-Instituta u Münchenu: »*Ne banalizirajmo znanost ako želimo preživjeti globalizaciju.*« (*Glasnik* 8, 2005., 9-10). U *Glasniku* 7 (2004., 22-27) autori ešljar, Košak et al. prikazuju situaciju i probleme u razvitku gospodarskih odnosa Republike Hrvatske i Savezne Republike Njema ke. Dr. oecc. Siniša Kuši et al. u studiji prikazuje *Mogućnosti i potrebe ocjene mjera aktivne radne politike u Hrvatskoj* (*Glasnik* 6, 2002., 26-29). Korištenja obnovljivih resursa nezaobilazna je tema u raspravi o budu em razvitku, potvr uje dr. sc. Branko Bošnjakovi , Regional Advisor on Environment UN Economic Commission for Europe, Geneva, Švicarska, u lanku *EU Environmental Legislation: a challenge for the business sector in Croatia* (*Glasnik* 6, 2002., 22-25). Škola kao poduzetnik naslov je priloga prof. V. Baši a et al. o uspjehu državne gospodarske politike u Skandinaviji (Kraljevini Danskoj) utemeljene na pozitivnom pristupu školskoj izobrazbi. (*Glasnik* 5, 2001, 23-24).

Viziju budu eg rada može zaokružiti primjer suradnje Hrvatskoga energetskog instituta »Hrvoje Požar« iz Zagreba, Društva hrvatskih inženjera, tehni ara i ekonomista (HIT&E) iz Stuttgarta te suradnika Agronomskog i Šumarskoga fakulteta Sveu ilišta u Zagrebu vezane uz promidžbu *Hrvatskog nacionalnog energetskog programa* na 10. me unarodnom kongresu i izložbi o primjeni biomase koji se od 8. do 11. lipnja 1998. održao u Würzburgu. (*Glasnik* 4, 1998., 20-21). AMAC-Deutschland je lan i njema kog *Saveza bivših studenata – ALUMNI-NET* u kojem sura uje ve ina njema kih sveu ilišta. Suradnja na lokalnoj njema koj razini u ALUMNINET- u bit e potpora ne samo u operativnom smislu nego može poslužiti i kao model za udruživanje AMAC/AMCA Mundi.¹

Ivica Košak, predsjednik AMAC-Deutschland

¹ *Glasnik saveza društava bivših studenata Sveučilišta u Zagrebu*, broj 6-7, Zagreb, 2006. Str. 5.

ZNANSTVENI PRINOS GOSPODARSTVENIH STRUČNJAKA IZVAN DOMOVINE

Pojedinci iz mladoga naraštaja hrvatskoga iseljeništva izvanredno se uklapaju u svjetske tokove proizvodnje i trgovine, a znatni broj održava trajne veze sa znanstvenim institucijama u domovini, što predstavlja most koji povezuje hrvatsku znanost sa svjetskim zbivanjima na tragu tradicije koju su stvorili velikani poput Nikole Tesle i Vladimira Preloga, na koju s pravom možemo biti ponosni • Promidžba gospodarstvenika, u okviru desetogodišnjega iskustva društva AMAC Deutschland e.V., rezultirat će, nadamo se, novim dostignućima hrvatskih akademskih građana na njemačkome govornome području.

U Republici Hrvatskoj je 2006. godina posve ena izumitelju Nikoli Tesli (1856.-1943.) i znanstveniku Vladimиру Prelogu (1906.-1998.). Obojica su postigli svjetsku slavu izvan domovine i time dijelili stoljetnu sudbinu iseljenih Hrvata u svijetu. I dok je nobelovac, profesor Prelog ostao u sje anju malome broju znanstvenika s specifi nogu područja, Nikola Tesla nije izgubio na popularnosti u širokom sloju pu anstva. Razlog za to nije samo u praktičnoj naravi Teslinih otkrića nego i njegov nastup u javnosti. Tesla je već na početku svoje karijera u Sjedinjenim Državama znao iskoristiti novinstva u javnosti. Prisna veza i prijateljstvo s glasovitim piscem Markom Twainom umnogome je pomoglo. Robert Underwood Johnson, publicist, pjesnik i bonvivan, s dobrim vezama u krugovima high societyja popularizirao je našega izumitelja. Autobiografsko djelo *Moji izumi - My Inventions* izašlo je u originalu na engleskom jeziku i tek je kasnije prevedeno na hrvatski te na njemački koji se Tesla privatno, kao iseljenik iz Austro-Ugarske Monarhije, služio do kraja života. Uspjesi znanstvenih radova, otkrića ili izuma ovise i o tome kako se njihova opća korisnost prenosi u javnosti. Danas su pojedinci iz mladoga naraštaja hrvatskog iseljeništva izvanredno uklapljeni u svjetske tokove proizvodnje i trgovine. Nemali broj održava trajne veze sa znanstvenim institucijama u domovini, što predstavlja svojevrsni most koji povezuje hrvatsku znanost sa svjetskim zbivanjima. Društvo bivših studenata hrvatskih sveučilišta - Alumni Alma Mater Croatica u Njemačkoj već petnaest godina radi na okupljanju znanstvenih publikacija mlade iseljenike generacije.

U radionicici na temu Kako od znanosti do poduzetništva, a u sklopu godišnjeg sabora, 25. 3. 2006., predstavljeno je izdanje znanstvenih radova suvremenih hrvatskih autora.

Kreditiranje i rizici u poslu

Pod utjecajem globalizacije i internacionalizacije tržišta novca, porasta koncentracije i pojave nove konkurenčije, menadžment kreditnih rizika u bankama zaokuplja sve veće pozornost.

Credit Rating vor dem Hintergrund vom Basel II - Credit Rating i pozadina sporazuma o vlastitom kapitalu „Basel III“ rad je Zdenke Blažević objavljen 2002. u Hamburgu¹. Komisija za nadzor nad

bankama u Baselu izdala je koncepciju za novi sporazum o vlastitom kapitalu ("Basel II"). Dok je do danas, prema prvom načelu vlastitog kapitala, za svaki kredit bilo potrebno imati paušalno 8% vlastita kapitala - i to bez obzira na individualni bonitet dužnika - budući da provjera boniteta dužnika pomoći u reitingu biti presudan kriterij za određivanje potrebnoga vlastitoga kapitala za kreditni rizik. Taj način ujedno i omogućuje diferencirano uvjetovanje pri odobravanju.

Studien 2001

Zdenka Blažević

Credit Rating

vor dem Hintergrund von Basel II

**Dreh- und Angelpunkt
des Firmenkredits**

Diplom.de

Knjiga Zdenke Blažević analizira tržište novca

U ovome radu je analizirano buduće značenje reitinga/odnosno mjesto na ljestvici kao i važna uloga u menadžmentu kreditnih rizika i potencijalno u kreditnim poslovima u bankama. Spominjanje riječi "Basel II" u mnogima budi neugodan osjećaj: Na jednoj strani su to dužnici srednjega staleža, koji strahuju da će buduće, samo znatno teže ili uz nepovoljne uvjete, moći dobiti kredit, a na drugoj mnogi bankovni i financijski stručnjaci koji su se našli pred kompleksnim djelom za koje značenje znaju, ali i koji sadržaj esto ne razumiju u potpunosti. Onima, dakle, kojima je donekle poznato financijsko poslovanje, sada se pruža prigoda da ih itaju i ovaj diplomski rad učiti u materiju.

Jasna i pregledna struktura, razumljivo tumačenje i težih tema i diskusija te njihovo vrjednovanje uvode - korak po korak - rasvjetljavanje najvažnijih elemenata novih prijedloga iz Basela.

¹ Knjigaje predstavljena na literarnoj tribini u sklopu sajma knjige u Frankfurtu 2002. cf. GLASNIK AMAC-Deutschland e.V. Frankfurt/M. 2002. ff46.

Tajna uspješne prodaje

Kristina Sušac upotpunjene ovo ekonomsku problematiku svojim djelom *The Secrets of Successful Selling - Tajna uspješne prodaje*, izdanim u Londonu 2004². Bivša studentica Zagreba koga sveu ilišta prikazuje ameri ku stranu medalje uspješnoga poslovanja - prodaje. Ona daje prakti ne instrukcije i klju ne upute za sve vidove tržišnoga nastupa. U svome djelu Sušac objašnjava kako za put prema uspjehu nije potrebno otkrivati tajne nego usavršiti vještine, motivaciju i odlu nost nastupa. Posebna pozornost posve uje se odnosu prema klijentu, a knjiga sadrži dvadesetak preglednih rješenja za 'korak po korak' strategiju. Preglednost uvježbavanja pojedinih vještina dopušta samokontrolu kao mjerilo napretka. Segmentiranje poslovnog koraka omogu ava, prema autorici, i pravovremenu korekciju strategije, ukoliko to bude potrebno. Ovo djelo, iji prijevod priprema zagreba ka Školska knjiga, sažeto je višegodišnje iskustvo obuke za poduzetnike u vode im svjetskim tvrtkama.

Dr. Siniša Kušić

Privatizacija i povijesno nasljeđe

Knjiga „Path-Dependent Development in the Western Balkans - The Impact of Privatization“. Održivi razvoj na Zapadnom Balkanu - utjecaj na privatizaciju“ koju je izdao Siniša Kušić, ekonomist sa Sveu ilišta Johann Wolfgang Goethe u Frankfurtu predstavlja zbirku znanstvenih radova. U uvodu, koautor dr. Kušić, naglašava kako postoji mali broj istraživanja koja se bave regijom Zapadnog Balkana, što je ujedno bio poticaj za takav projekt. Autori knjige su i internacionalno priznati stru njaci u zemljama koje tematski obra uju. Me u njima i bivši ministar, redoviti profesor Ekonomskog fakulteta u Sarajevu, prof. dr. Dragoljub Stojanov i

prof. dr. Milorad Filipović, redoviti profesor Ekonomskoga fakulteta u Beogradu. Knjiga tematski obra uje privatizaciju kao jedan od važnijih imbenika razvoja ekonomskih sustava Zapadnoga Balkana, tj. Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije i Crne Gore, Makedonije i Albanije. Kušić zaklju uje kako u svim tim zemljama politika i realizacija privatizacije nije samo rezultat ekonomskih razmišljanja, ve zbroj društveno poželjnih i politi ko izvedivih metoda, mahom povijesno ograni enih... Kao primjer navodi samoupravljanje i društveno vlasništvo, obilježja ekonomskoga sustava bivše SFRJ, koja su utjecala na izbor metoda privatizacije njenih država sljednica. Takvi povijesni „utjecaji“ ondje su i danas posebno vidljivi te negativno djeluju na gospodarski razvoj regije. Jedino Slovenija i Hrvatska uspjele su u zadnjih 15 godina izbjeg i tom vrtlogu povijesti i postati priznati uzor za druge države u regiji. Me utim. Hrvatska do danas nije uspjela nadoknaditi loše rezultate pretvorbe, a jasno je da su 'dobitnici' direktori i politi ki igra i i da su izabранe metode i sama realizacija primjer povijesnoga utjecaja na razvoj gospodarstva jedne države.

Inovativno poduzetništvo u Hrvatskoj

Claudia Grupe i dr. Siniša Kušić, suradnici na Ekonomskom fakultetu Sveu ilišta J. W. Goethe u Frankfurtu, predstavili su 19.01.2006. znanstveni rad pod naslovom: Inovativno poduzetništvo u Hrvatskoj³. Knjiga je svojevrsni nastavak radova objavljenih u zborniku radova: Siniša Kušić (ed.): *Path-Dependent Development in the Western Balkans - The Impact of Privatization*

⁴. Hrvatsko gospodarstvo predmet je zanimanja znanstvenih suradnika, okupljenih na katedri prof. dr. Bauera, sa zadatkom prikaza privrednih potencija jugoisto ne Europe.

Primijenjena znanost u poduzetništvu jedan je od klju nih preduvjeta za uspješno poslovanje. U knjizi je predstavljena analiza poslovanja malih poduze a i njihova usmjereność prema primjeni inovativnih produkata u proizvodnji. Put od otkri a ili inovacije do proizvoda, koji može izdržati pritisak konkurenčije na tržištu, nije samo mukotrpan nego i skup. Visoku cijenu kreacije novoga proizvoda mogu si dopustiti tek velika poduze a s dovoljnom zalihom vlastita kapitala. Nasuprot tome, mala i srednja poduze a, koja su nastala upravo iz želje pronalaza a da ostvari svoju inovaciju, su u pravilu bez vlastita kapitala. U predavanju na Frankfurtskom Sveu ilištu istaknuto je kako postoji ogroman dotok kapitala u Hrvatsku, ali samo mali dio je usmjeren kao investicijski kapital za neovisnu proizvodnju. I dok su privatna doma instva prezadužena potroša kim kreditima, poduze a koja su osnovana s ciljem uspostavljanja proizvodnje doživljavaju transformaciju u isklju ivo prodajne centre. U Hrvatskoj se potrošnja zadovoljava uvozom, a taj uvoz je omogu en potroša kim kreditima. Rješenje ove dileme nalazimo u podnaslovu knjige: *Is there a Market for Venture Capital?* Postoji li tržište (u Hrvatskoj) za zajedni ka ulaganja? Potvrđni odgovor na ovo pitanje je ujedno i zada a novog ustrojstva hrvatskoga gospodarstva iji razvoj ovise o organizaciji suradnje sa stranim partnerima. Knjiga je pisana na engleskim jezikom. Iako je njezina

³ Nomos Verlag, Baden Baden 2005, S. 140.

⁴ Europäischer Verlag der Wissenschaften Peter Lang, Frankfurt am Main 2005, S. 220.

namjena da posluži budu im istraživanjima kao orientacija i podloga za znanstveni rad, ostaje, i za širu publiku, nužan priru nik za razumijevanje (ne)uspjeha hrvatskoga poduzetništva. Ekonomski fakultet u Frankfurtu je jednina znanstvena institucija u svijetu koja se javno bavi predmetom razvoja gospodarstva u Hrvatskoj. Jesu li poduzetnici u Hrvatskoj pripremljeni za izazov i pritisak konkurenčije na tržištu EZ? Kakva je njihova ponuda i što ih ko i u razvoju? Na temelju teoretskih i empiri kih postavki razra ena je osnova za raš lambu situacije u hrvatskom poduzetništvu. Terensko ispitivanje provedeno u krugu više zagreba kih poduzetnika ukazalo je na potrebe, slabosti i mogu nosti razvoja poduzetništva u Hrvatskoj. Zanimljivo je što se analize ovih ispitkivanja teoretski uklapaju u radove Zdenke Blaževi i Kristine Sušac iako su oni nastali potpuno neovisno, ne samo u vremenskom rasponu, nego i posve drugom gospodarskom prostoru. *Rating/status* hrvatskih poduzetnika ne zadovoljava kriterije dogovora Basel II što bitno otežava zajedni ka ulaganja stranoga kapitala u hrvatsko poduzetništvo. Analiza s terena pokazuje kako se nemali broj hrvatskih poduzetnika bavi isklju ivo trgovinom iako su registrirani i za proizvodnu djelatnost, a znamo kako konkurentnost doma ih poduzetnika ovisi u brzini uklapanja u globalne tokove svjetske privrede.

Sudionici okruglog stola Petra Jung Erceg u ime Fraunhofer-Instituta für System- und Innovationsforschung Karlsruhe i Ivica Košak, predsjednik Društva AMAC-D

Alumni - kamenčić u mozaiku globalnoga razvoja hrvatskih sveučilišta?

Društvo AMAC-Deutschland e.V organiziralo je 25.03.2006. radionicu na temu Uloge sveu ilišne nastave i znanosti na poduzetništvo. Sudionici okruglog stola bili su Petra Jung Erceg u ime Fraunhofer-Institut-a fur System- und Innovationsforschung Karlsruhe i Ivan Oreškovi , poduzetnik i direktor poduze a OPC - Oreškovi Project Consulting - Frankfurt. Gospo a Jung-Erceg je poznata u znanstvenim krugovima po radovima na temu uslužnih djelatnosti kao pratinje proizvodnje⁵. U zborniku radova, u kojemu naša kolegica sudjeluje kao koautor, naglašava se kako, ne samo kvaliteta, ve i uslužna djelatnost koja prati proizvod ine cjelinu

⁵ Lay, G.; Jung Erceg, P: Produktbegleitende Dienstleistungen - Konzepte und Beispiele erfolgreicher Strategieentwicklung, Berlin, Heidelberg: Springer Verlag. 2002.

koja garantira uspjeh na tržištu. Na toj radionici je predstavljena studija Fraunhofer-Instituta iz Karlsruhe: *Techno-organisational innovation in the European manufacturing industry*⁶. Ova studija obuhvatila

je hrvatsko gospodarstvu u kojem je, u odnosu na druge europske zemlje, korištenje inovacija u proizvodnji na dnu ljestvice ali koje prednja i u organizaciji timskoga rada. U hrvatskoj industriji, zanimljivo, primjenjuje ve i broj automata za proizvodnju (robotizirana postrojenja) od EU - integrirane Slovenije.

Patentirani proces proizvodnje u građevinarstvu

Ivan Oreškovi ⁷ je na radionici AMAC-a 2006. predstavio TVD sistem za gra evinske objekte, patentirani proces proizvodnje nastao na osnovi istraživala kih radova na Zagreba kom i Osje kom Sveu ilištu.TVD PROCESS (Transformbilno varijabilni dizajn predstavlja brzi, ekonomi ni i visokokvalitetni sistem gra enja. Pogodan je za svaki arhitektonski oblik i standard izvedbe i objedinjuje arhitektonsko i gra evinsko projektiranje s proizvodnjom gra evnih elemenata i gra enjem. Uskla uje ga sa zahtjevima investitora uz minimalnu cijenu i zastoje u gradnji. TVD PROCESS je baziran na jednostavnom konceptu kojim su postoje i gra evni materijali modificirani i prilago eni tako da je nekoliko faza gradnje povezano, a transport materijala na gradilištu maksimalno mehaniziran. Pri tome nema osobitih zahtjeva za izu enim radnicima i složenim i teškim gra evnim strojevima. Patentiran je ne samo konstruktivni element, nego i cijeli proces gradnje primjenom prefabriciranih modularnih TVD- elemenata. Postupak je primjenjiv za objekte svih vrsta: stambene i poslovne objekte, crkve, škole, bolnice, proizvodne i skladišne hale, hladnja e, itd. Sistem omogu ava izvo enje konstrukcije koja se sastoji od vertikalnih i horizontalnih nosivih elementa koji u sebi ve sadrže termi ku i zvu nu izolaciju. Zgrade se ovim sistemom mogu graditi u seizmi kim i neseizmi kim podru jima ⁷.

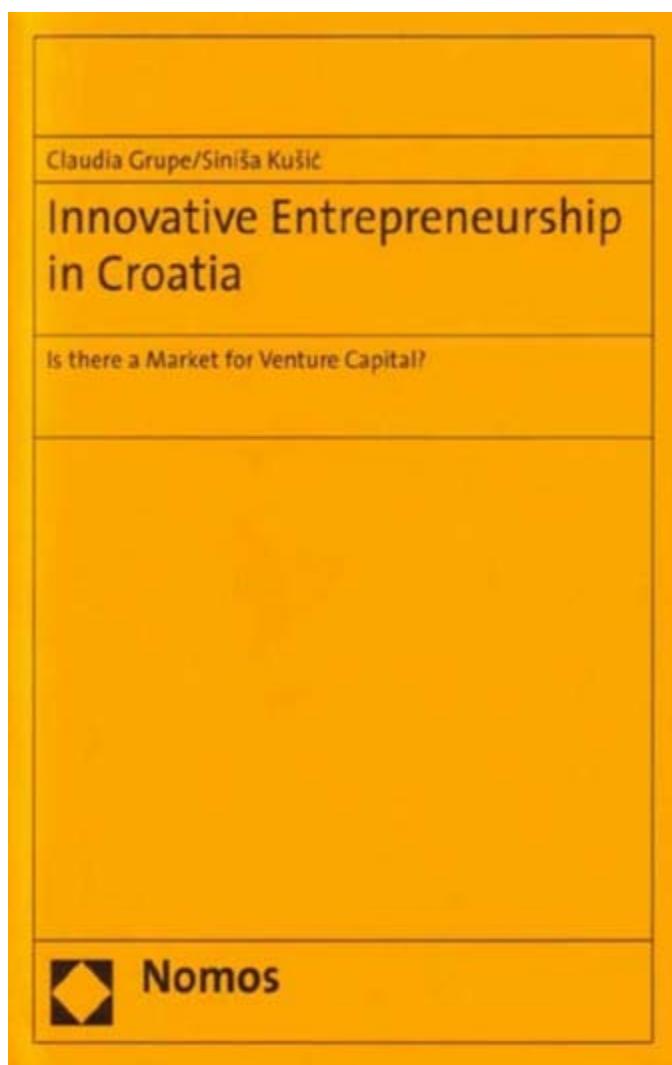
Uspjeh gospodarstva uz suradnju sveučilišnih ustanova i poduzetnika

Prvi svjetski gospodarski forum - *Weltwirtschaftsforum (WEF/CH)* iznosi u studiji «Global Competitiveness Report 2002»⁸ kako jedna od glavnih prednosti uspješnog ameri kog gospodarstva leži u dobroj vezi izme u sveu ilišnih ustanova i poduzetništva. Udruženja bivših studenta europskih sveu ilišta ni u, prema ameri kom uzoru, poput gljiva poslije kiše. Da nije rije samo o još jednom vidu amerikanizacije Staroga kontinenta, znamo iz povijesti. Alumni organizacije stara su pojava doživotne veze studenata i visokih u ilišta, kako sa starim njema kim tako i s ostalim europskim sveu ilištima, a zna se da su prema njihovu uzoru stvarana sveu ilišta u Novome svijetu. Razlika izme u ameri koga i europskoga školskoga sustava samo je prividna. Porezni sustav u Sjedinjenim Državama donatore znanstvenih i obrazovnih institucija nagra uje oslobo anjem od poreza, dok se u 6 Bulletin, Fraunhofer Institut, karlsruhe, Nov./Dez. 2005

⁷ Deutsches Patentamt, DE 196-36-828 A1, Frankfurt/Main, Savezna republika Njema ka, 1996.

⁸ cf. Glasnik, Frankfurt 2004. ff 16-17

Europi školstvo financira iz poreza. Analiza sveu ilišnih prihoda pokazuje kako i europski porezni obveznici mogu svoje donacije ura unati u rashode koji se ne oporezuju, a na drugoj strani, ameri ka sveu ilišta se, više od dvadeset posto, koriste sredstvima iz prora una ameri kog Ministarstva za obranu koja se dijele na izravne dotacije za znanstvena istraživanja i na stipendije za veterane. Iako se nov ana sredstva koja stope na raspolažanju ameri kom i europskom visokom školstvu ne razlikuju u iznosu, uo ljiva je razlika u uspješnosti primjene znanja i korištenja znanstvenih institucija u Sjedinjenim Državama. Pragmati ki pluralizam ameri koga društva omogu ava da se te veze ostvaruju bez formalnih i birokratskih prepreka. U Europi je bitno druga ije. Tako npr. zakoni iz tridesetih godina brane i onemogu avaju apsolventu jednoga tehni koga fakulteta u Njema koj poduzetni ku djelatnost za koju je potrebna dozvola cehovskoga udruženja.

Claudia Grupe i dr. Siniša Kušić, suradnici na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta J. W. Goethe u Frankfurtu, predstavili su 2006. knjigu pod naslovom *Inovativno poduzetništvo u Hrvatskoj*

Griješimo kada tražimo naše ljudе, koji su se obogatili u inozemstvu, kako bi donijeli novac u Hrvatsku i tako pomogli privredu, jer imamo jak intelektualni potencijal koji ne koristimo.

Prepostavljam da je tim rije ima predsjednik Republike Hrvatske na III. saboru AMAC/AMCA 2003. u Zagrebu, želio odati priznanje vrlinama i vještinama koje su bivši studenti stekli u

migraciji, ali ta izjava ostaje bez u inka ako se ne vrjednuje uloga pripadnika alumni organizacija koji trebaju, na ameri kom primjeru, initi sponu izme u znanosti i poduzetništva. Zbivanja i aktualne teme hrvatskoga visokoga školstva zaokupljuju pozornost bivših studenata od kojih pet i pol tisu a živi i radi u SR Njema koj. Almae Matris Alumni Croaticae Deutschland e.V. (AMAC Deutschland) okuplja sveu ilišne apsolvente i znanstvenike koji su voljni, kao prilog integraciji iseljeništva, pružiti svoj znanstveni kapital ste en u više desetlje a rada u razli itim strukama u Europi. U tome AMAC-Deutschland, u suradnji s predstavnicima AMAC/AMCA Mundi, želi povezivanjem pojedina nih dostignu a stvoriti infrastrukturu gospodarskih ili znanstvenih namjena. Korištenje te infrastrukture u promicanju sveu ilišne kulture jest realna šansa, ne samo za oboga enje nastavne gra e, nego i za ostvarenje gospodarske dobiti. Vizija budu ega rada proizlazi iz dosadašnjih etapa u kojima je AMAC Deutschland i do sada djelovao. U tom kontekstu dr. sc. Ivo Derado iz Max-Planck-Instituta u Munchenu kaže: »*Ne banalizirajmo znanost ako želimo preživjeti globalizaciju.*«⁹ U Glasniku 7 (2004., 22-27) autori ešljar, Košak i suradnici prikazuju situaciju i probleme u razvitku gospodarskih odnosa Republike Hrvatske i Savezne Republike Njema ke.¹⁰

Ivica Košak

Summary

THE ECONOMY IN RESEARCH WORKS BY CROATIAN EMIGRANTS

The success of research work, scientific discoveries and inventions depends largely on how their general usefulness is presented to the public. Nowadays people from the younger generation of Croatian emigrants are exceptionally well in tune with global trends in production and commerce. A number of scientists from the emigrant communities maintain permanent contacts with research institutions in the homeland, creating a bridge that links Croatian science with global events. The society of former students of Croatian universities, the Alumni Alma Mater Croaticae in Germany has for fifteen years worked at collecting research books and studies by people from the young generation of emigrants. Published research works by contemporary Croatian authors from the emigrant communities such as economics experts Zdenka Blaževi , Kristina Sušac, Siniša Kušić and others were presented at a workshop on the topic of research-based business enterprise held during the annual AMCA assembly, held on March 25th of 2006.

⁹ Glasnik 8, Frankfurt 2005., str. 9-10

¹⁰ Objavljeno u *Zborniku Hrvatske matice iseljenika*, Zagreb, 2007., str. 321-330.

Redakcija *RIJEČI* otvorena je za dijalog i probleme svakodnevnog života u iseljeništvu, njegovim uzrocima i posljedicama za pojedinca. Iako migracija ima prvenstvo uzroke jedne društvene i/ili gospodarske krize, ona otvara nove mogućnosti i donosi šanse osobnog napretka. U sljedećem prilogu donosimo na jednoj strani poveznice prema objavljenim radovima u *RIJEČI*, a na drugoj strani stavove dviju znanstvenice s kojima naša redakcija surađuje. To je docentica sa Svečilišta u Siegenu, dr. sc. Marijana Erstić i dr. sc. Nina Mažar, profesorica na Sveučilištu u Torontu. Virtualni razgovor na temu društva, znanosti i iseljeništa obavljen je zahvaljujući elektroničkoj komunikaciji, a nastao je kao nastavak sučeljavanja s izazovima vremena prikazanim na javnoj tribini s prof. dr. sc. Ivanom Đikićem, profesorom na Sveučilištu u Frankfurtu (vidi članak *Hrvatska, Znanost, medicina i migracija* u *RIJEČI* broj 50.).

ZNANOST, ŠKOLA I MIGRACIJA

Razgovor s Marijanom Erstić i Ninom Mažar

Poslije državnog bankrota koji je Kraljevina Danska doživjela poslije rata s Engleskom 1813. god. jedino je budžet za školstvo povećan. Nakon protesta više ministara, kralj Christian VIII je uzvratio: "Siromašni smo i jadni. Ako sada postanemo i bedasti, možemo se oprostiti od ideje postojati kao država."¹

RIJEČ: Republika Hrvatska za znanost izdvaja svega 0,02 posto proračuna (dr. Željko Reiner, 2015.)!² Kako postati izvrstan, ako se ima u vidu da razvijene EU države za znanstvena istraživanja izdvajaju preko tri posto BDP-a?

Nina Mažar: Spontano bih rekla: Da, ulaganje u istraživanje i razvoj je bez sumnje izuzetno važno za budući rast i blagostanje svake zemlje. Bez istraživanja i razvoja nema inovacija, a inovacije su ključ gospodarske konkurentnosti i tehnoloških dostignuća koja poboljšavaju naše živote. Osim toga, temeljna istraživanja su kritična u poticanju rasta visokokvalificiranih radnih mesta, te stvaranje novih industrija i zapošljavanja. Međutim, u izvješću Odjela za međunarodni razvoj Ujedinjenog kraljevstva, objavljenom 2014. godine vrlo lijepo analizira dokaze koji nas podsjećaju na nešto što smo skloni zaboraviti: Činjenica jest: - ulaganje istraživačke aktivnosti može dovesti do utjecaja na razvoj. Međutim, istraživanje nije panaceja (ljek za svaku bolest, op. pr.); Ulaganja u neke istraživačke projekte dovesti će do velikih razvojnih postignuća, dok će ulaganja u neke druge aktivnosti imati slabe ili nikakve rezultate. Dakle, ne radi se samo visini ulaganja što je bitno, nego i u što je novac uložen.

Međutim, kako je procentualni iznos koji Hrvatska može ulagati ograničen, država treba biti djelovati pametno i odgovorno u odnosu na ono u što se ulažu novčana sredstva, a političke odluke o tome treba temeljiti na dokazima. Osim toga, ulaganja u javna istraživanja nije jedina opcija. I neformalna akademска suradnja s industrijom može biti ekonomski važna.³

Marijana Erstić: Ulaganja u obrazovanje i u znanost su bitna. Jedno je vrijeme postojala krilatica o Hrvatskoj kao zemlji znanja, nadam se da se na tome i nadalje radi. No poznavajući rad kolega u Hrvatskoj rekla bih da su bitne i domišljatost i znanstvena sposobnost. One su nerijetko bitne i u zemljama sa velikim BDP-om.

¹ Ivica Košak, Škola kao poduzetnik, asopis Riječ broj 23, HKZ-Wi Wiesbaden 1999.

² <http://www.hrvatski-fokus.hr/index.php/znanost/14242-sramotno-je-da-se-za-znanost-izdvaja-svega-0-02-posto-bdp-a> Preuzeto 12.05.2016.

³ The findings and views expressed by Nina Mažar in this interview do not necessarily reflect the views of the World Bank or its executive directors.

U Republici Hrvatskoj je 2006. godina posvećena izumitelju Nikoli Tesli (1856.-1943.) i znanstveniku Vladimиру Prelugu (1906.-1998.). Obojica su postigli svjetsku slavu izvan domovine i time dijelili stoljetnu sudbinu iseljenih Hrvata u svijetu. I dok je nobelovac, profesor Prelog ostao u sjećanju malome broju znanstvenika s specifičnoga područja, Nikola Tesle nije izgubio na popularnosti u širokom sloju pučanstva. Razlog za to nije samo u praktičnoj naravi Teslinih otkrića nego i njegov nastup u javnosti. Tesla je već na početku svoje karijeru u Sjedinjenim Američkim Državama znao iskoristi moć novinstva u javnosti.⁴

RIJEČ: Treba li suvremeni znanstvenik opravdati danas svoj rad ne samo prema nositeljima novčane potpore nego i javnom radu?

Nina Mažar: To je važno pitanje. Vjerujem kako istraživači i institucije visokog školstva, posebice one koje su javne ili koji primaju javna sredstava, imaju odgovornost da akumulirano znanje i otkrića učine dostupnim u javnosti, i to na način da unaprijedi informiranje zakonodavnih tijela i / ili izvršne prakse za unapređenje društvenog blagostanja (pod pretpostavkom da se istraživanje odnosi na predmet, jer ne spada sve u kategoriju unapređenja društvenog blagostanja). Međutim, također je važno kod objavljivanja nekog saznanja, objasniti kako se ne bi trebalo pojedinačni rezultat precjenjivati, sve dok se oni ne ponove ili potvrde u više studija. Osim toga, komunikacija u javnosti se treba provoditi tako da se izbjegnu mogući izvori nesporazuma, a ispravnost i uravnoteženost obavještavanje bude vrhunska. Istraživači / ustanove mogu djelomično sami kontrolirati, oni to ne mogu učiniti u cijelosti. Za udarnu vijest u medijima se u pravilu ne traže potvrde istraživača, točnost njihove tvrdnje oni tek trebaju širiti i dijeliti, primjerice, u verziji teksta prije ispisa znanstvenoga rada. U određenoj mjeri, to je osobna odluka istraživača. Iskorak u javnost ili medije često povećava popularnost istraživača, to mu pomaže izgraditi ugled i otvara vrata za nove unosne ili zanimljive mogućnosti, kao što je savjetovanje poduzeća ili pisanja popularnih knjiga. No, takve aktivnosti također oduzimaju vrijeme potrebno za temeljna istraživanja.

Primjenjena znanost u poduzetništvu jedan je od ključnih preduvjeta za uspješno poslovanje.

U knjizi *Inovativno poduzetništvo u Hrvatskoj*⁵ predstavljena je analiza poslovanja malih poduzeća i njihova usmjerenost prema primjeni inovativnih produkata u proizvodnji. Put od otkrića ili inovacije do proizvoda, koji može izdržati pritisak konkurenциje na tržištu, nije samo mukotrpan nego i skup. Visoku cijenu kreacije novoga proizvoda mogu si dopustiti tek velika poduzeća s dovoljnom zalihom vlastita kapitala. Nasuprot tome, mala i srednja poduzeća, koja su nastala upravo iz želje pronalazača da ostvari svoju inovaciju, su u pravilu bez vlastita kapitala.

RIJEČ: Mediteranski institut za istraživanje života "renesansni" je projekt, znanstveni i socijalni eksperiment, jedini takve vrste u Hrvatskoj.⁶ Koje rezultate i perspektivu može, treba ili bi mogla imati takva međunarodna instancija znanosti? Tko je u Hrvatskoj zainteresiran za rad takve institucije?

Marijana Erstić: Znanost niti je dogma, niti bi trebala postojati isključivo unutar jedne nacionalne zajednice. Mislim da su to uloga i bit jednog takvog instituta, koji na značajan i lijep način potiče na dialog.

Znanje, a još manje ljubav prema znanju se ne može oktuirati. Rezultati studije PISA za Njemačko pokazuju kako djeca migranata zaostaju u savladavanju školskog znanja. Nerazumljiva ali samodopadna reakcija koja se čestu u hrvatskim "intelektualnim" krugovima čuje - te negativne pojave koja pogoda tursku ili djecu iz zemalja trećeg svijeta - nije točna. Broj maturanata i studenata hrvatskog porijekla u migraciji, a koji se žele posvetiti akademskom zvanju je ispod prosjeka u R. Hrvatskoj.

RIJEČ: Iz toga slijedi pitanje-ponuda: Povratak u domovinu kao prilika za stručno obrazovanje?

Marijana Erstić: Mislim da je u interesu Hrvatske, ali i Hrvata u Njemačkoj, znanje prihvatići kao jedan od najvećih kapitala. Na tome se i radi. Tako je npr. u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Berlinu 24. 06. ove godine organizirana dodjela nagrada najboljim apsolventima njemačkih sveučilišta, koji su svoje završne

⁴ Ivica Košak, Znanstveni doprinos gospodarstvenih stručnjaka izvan domovine, Zbornik Hrvatske matice iseljenika Zagreb, 2007. Str. 321-330.

⁵ Claudia Grupe i dr. Siniša Kušić, Inovativno poduzetništvo u Hrvatskoj, Nomos Verlag, Baden Baden 2005.

⁶ <http://www.medils.hr/> Preuzeto 12.05.2016.

radove pisali na teme iz hrvatske kulture i društva. To bi se moralo nastaviti. Jer kapital nisu samo materijalna dobra, već i znanje, kritičan duh, program prosvjetiteljstva, koji još nigdje, pa tako ni u Hrvatskoj, nije i ne može biti završen. Mladim ljudima treba pokazati da se cijene njihov rad i trud.

Privlačnost studitanja u Finskoj, dakle zemlji čija se gospodarski potencijal može usporediti sa Republikom Hrvatskom (nasilna retardacija društva kroz nedržavanje rata, viska stopa migracije, nepostajanje vlastitih resursa) nije nepoznata Nijemcima. U proljeće 1999. godine upoznao sam studenta njemačkog podrijetla na visokoj školi u finskoj pokrajini Nordkarelien. Nijemac sa završenim vodoinstalaterskim (!) zanatom. Tek kao apsolvent solidne finske visokoškolske ustanove ima taj mladi stručnjak šansu i na njemačkom tržištu rada. Besmislenost razvoja u domaćim, hrvatskim okvirima ocrtava gotovo istovjetno poznanstvo sa nastavnikom (profesor DIF-a iz Zagreba) koji je napustio nastavničko zvanje da bi u Velikoj Gorici položio majstorski ispit, a koji mu je omogućio da radi (unosnije) kao vodoinstalater!⁷

RIJEČ: Za razliku od Republike Hrvatske, Finska planira 60% mladog naraštaja osposobiti za visokoškolsku nastavu. Može li su u izazovu globalizacije oduprijeti školskim sustavom iz 19. stoljeća u kojem se vulgarno zagovara prema narodnoj: Ja gospođa, ti gospođa, a tko bu polje kopao?

Nina Mažar: Naravno da je važno osigurati radnu snagu u širokom rasponu koja može zadovoljiti potražnju na tržištu. Znači, raznolik skup poslova, uključujući poljo-privrednike, vodoinstalatere, itd. Ali moramo biti realni i uzeti u obzir ono što se događa u svijetu. To nije samo globalizam nego i napredak u realiziranju umjetne inteligencije i robotike, ili općenitije, tehnologije koje ukazuju na to da će u vrlo bliskoj budućnosti neke poslove, koje trenutno obavljaju radnici u plavoj kutiji (npr. vodoinstalater) i odjelu (npr. čino-vnik) biti preuzeti od strane robota ili digitalnih pomagala (mislim na upravljač u domaćinstvu koje nije samo pametan regulator grijanja, nego može, ili će uskoro biti u mogućnosti intelligentno upravljanje LED-žaruljama, zaključavanje vrata, ili biti u interakciji s njima). Postojeće društvene strukture, a posebno obrazovne ustanove, trebaju adekvatno osposobiti ljude za vještine koje će biti potrebne na tržištu rada u budućnosti, a većina od tih radnih mjesto trebati će više razine razmišljanja i znanja usmjerena prvenstveno na sposobnost rješava-nja problema. Vjerujem kako će i dalje postojati prostor za radna mesta koja zahtijevaju fizički rad, ali i ti će se poslovi također promjeniti i više usredotočiti na mali zanatski ili obrtnički način proizvodnje. Neke od tih vještina (na primjer, projektiranje s 3-D pisačem, programiranje) mogu se naučiti već u nižim školskim razredima, ako zamjene sadašnje učenje nečeg što više neće biti potrebno (tablice napamet). Dakle, po mojem sudu, tu se ne radi toliko o razini i pravilnom odnosu u obrazovanju, koliko o tome što i kada se koje vještine podučavaju učenici (nakon svega, mala djeca već mogu shvatiti mnogo komplikiranije stvari nego što se sada uči u vrtiću ili osnovnoj školi).

Marijana Erstić: Naobrazba i tjelesni posao se danas ne moraju zajednički isključivati i negirati. Osobito u sklopu društveno-humanističkih studija i znanosti često se moraju pronalaziti neki drugi, novi putevi. Jer cilj takvih studija i nije osposobljavanje za neki određen posao i struku, nego osobno usavršavanje, usavršavanje jezičnih sposobnosti i kulturnog obzora. Što će netko tim znanjem započeti, ovisi o okolnostima, ali i o osobi samoj.

Prema izvješću Svjetskog gospodarskog foruma⁸ za uspješnost gospodarstva SAD-a navode se dva razloga: 1. jeftin riskantan kapital za nove tehnologije ili proizvode i 2. uspješna suradnja američkog gospodarstva sa sveučilišnim i znanstvenim centrima.

RIJEČ: Postoji i treći put, naime japanski ekonomski stručnjaci ističu kako je njihov gospodarski uspjeh zasnovan na participaciji svih zaposlenih čiji se doprinos jednako vrednuje. S onu stranu privilegiranosti kroz podobnost i sve druge vrste nepotizma, kako vratiti moralnu kategoriju u stvaranje društvenih dobra u uvjetima liberalnog kapitalizma?

Nina Mažar: Nekoliko novih start-up i nove generacije tvrtki u SAD-u i Kanadi ovih dana pokušavaju stvoriti kulturu u kojoj se uspjeh slavio, a greške i propusti nisu kažnjavali ili izvrigli ruglu, ali se zato o njima

⁷ Ivica Košak, Spremni za globalizaciju? Prikaz zasjedanja "Gospodarskog foruma", održanog 5. veljače 2002. u Frankfurtu na Majni, asopis Rije broj 30, HKZ-Wi Wiesbaden 2002.

⁸ Weltwirtschaftsforum (WEF): «Global Competitiveness Report 2002-2003. citirano u Glasniku AMAC-D broj 7, Frankfurt 2004.

konstruktivno raspravljalo te prihvatiло kao važnu lekciju, svatko se tretira objektivno, osjećа vrijednim, može preuzeti odgovornost, odgovoran jest i ima relativno osnovnu kontrolu nad svojim radnim vremenom. Ideja vodila je bila da će to povećati zadovoljstvo zaposlenika i identifikaciju s tvrtkom, a što će dovesti do bolje proizvodnje i radnog morala. Na primjer, u Googlu ne postoje pravila za odijevanje. Visoko kvalitetna hrana nudi se besplatno. Uredske prostorije su opremljene tako da potiču stvaralački rad dostupne su svima, a zaposlenici su slobodni da postotak radnog vremena posvete onom zanimanju koje samo izaberu ili da se posvete volontiranju. Tvrtke počinju shvaćati kako bitan dio nastojanja da se poveća radni moral jest duhovna izgradnja, nastojanje da se poveća raznolikost ili barem smanje predrasude skrivajući imena podnositelja zamolbi tako da se izostavlja sve što bi moglo otkriti spol ili nacionalnost podnositelja zahtjeva (za razliku od Europe, u Sjevernoj Americi nije standard prilžiti osobnu sliku uz biografiju). Ono što je najvažnije, rukovodstvo mora biti transparentno i biti uzor tako da žive po vrijednostima koje propovijedaju. Komunicirati se mora otvoreno, transparentno, kao i biti što više nepristran. Puno poduzeća povećava radni moral tako da nudi vlasništvo tvrtke zaposlenicima. Signalizira se poštenje, istinska briga za zaposlenike i što je bitno s najvećim mogućem poticajem.

Suradnja hrvatskog gospodarstva s domaćim sveučilišnim i znanstvenim centrima ima mnoštvo nepremostivih problema. Jedna je od bolnih točaka odljev mladih stručnjaka u inozemstvo. Prema jednom članku iz New York Timesa, USA primaju pomoć u visini od 8 milijardi \$US putem priliva stranih stručnjaka. 25% su članova US-Akademije znanosti stranci. 16 od 43 američkih Nobelovaca za fiziku i kemiju završili su svoju izobrazbu izvan USA.^{9, 10} S 40 do 50 tisuća hrvatskih intelektualaca u dijaspori, "poklonila" je naša domovina, u smislu besplatnog izvoza u razvijene zemlje novčanu protuvrijednost od preko € 6 milijardi.¹¹

RIJEČ: Je li za promjenu znanstvene paradigme u Republici Hrvatskoj dovoljno pokazati dobru volju (kakva je, bez sumnje izražena u aktu pristupanja EU)? Ili je potrebna i odlučnost reformirati politički pristup nacionalnim interesima prema globalnim zahtjevima?

Može li se to pitanje razumjeti kao postavku da Hrvatska nema vlastitu znanost, ekonomski je potisnuta na sporedni kolosijek gospodarstva Jugoistočne Europe iz prve polovice 20. stoljeća, ali traži pozitivna socijalna rješenje isključivo unutar vlastite nacionalno-povijesne konstrukcije?

Marijana Erstić: Mislim da je odgovor već dobro poznat, ali još uvijek vrijedi: Ponekad je dobro ugledati se na neke susjede, koji su razvili neka dobra praktična rješenja, i prilagoditi ta rješenja svojim okolnostima, bilo da se tu radilo o nastupu na Sajmu knjiga, ili pak o nekim globalnijim pitanjima.

Očekivani duhovni preporod ne samo da je izostao nego polarizacija u društvu zaoštrava vulgarno nametanje ideoloških, a ne racionalnih društvenih rješenja. Zdravstvena skrb kao posebno emotivna praksa (terapija) ima tu posebno mjesto. Ublažavanje patnje je zahtjev na koju ljudska narav odgovara s empatijom. Pa ipak, prema legendarnom znanstveniku iz redova hrvatske migracije, profesoru sociologije na Sveučilištu u Bremenu, dr. Ivanu Iliću, liječnička efikasnost je iluzija: Više ima nesretnih slučajeva u bolnicama nego na ulicama.¹²

Ilić ističe neke temeljne vrijednosti na kojima se mora graditi novi bolji svijet i predlaže:
– demitologizaciju znanosti. Mit o svemoći znanosti i tehnike nužno vodi čovjeka na stranputicu;

⁹ Gregory Henderson, visoki komesar Instituta za obrazovanje i znanost UN: Milliardenersparnis durch Intelligenz-ImportEntwicklungshilfe in Höhe von 16 Milliarden DM haben die USA bisher in Form von zugewanderten Fachkräften aus der übrigen Welt erhalten. Nach der Schtzung von Gregory Henderson, einem hohen Beamten des Instituts für Ausbildung und Forschung der UN, hat Amerika Ausbildungsinvestitionen dieser Höhe für Ärzte, Wissenschaftler und Ingenieure gespart. Henderson veröffentlichte seine Zahlen jetzt in einem Leserbrief an die "New York Times". Zehntausende begabter Einwanderer kommen aus Westeuropa und den Entwicklungsländern, erklärte er. Ihr Beitrag zur Volkswirtschaft der USA ist möglicherweise größer als der Gesamtwert der amerikanischen Auslandshilfe seit 1949. 27 Prozent der amerikanischen Krankenhausärzte sowie ein Viertel aller Mitglieder der US-Akademie der Wissenschaften wurden ebenso wenig in den USA ausgebildet wie 16 der 43 amerikanischen Nobelpreisträger in Physik und Chemie. Es ist fast unbekannt, sagte Henderson, dass Amerika vielen entwickelten und unterentwickelten Ländern einen bedeutenden Teil von Wissen und Ausbildung entzieht, um sich damit seinen Platz an der Spitze der Menschheit zu sichern.. PAM

¹⁰ Dipl. Ing Milan Prezelj: Ausbildungskosten: Dipl. Ing ~ 300 000 DM, Dr. Ing. 350 000 DM

¹¹ Prof. Žarko Dolinar, intervju, Veernji list 13.04.2002.

¹² Ivan Ili , Némésis médicale, Ed. Seuil, Paris, 1975.

- ispravak svagdanjeg govora, koji je iskvaren nominalizmom (npr. mjesto da rade, ljudi se zadovoljavaju izjavom »imam posao«);
- stvaranje novoga konvivijalnog zakonodavstva (disestablishing), jer dosadašnje pogoduje negativnim trendovima starog društva.

RIJEČ: Jesu li ovo zahtjevni uglednog sociologa realno primjenjivi ili ostaju neka vrste utopije, pa makar i kao kategorički imperativ?

Marijana Erstić: *Odgovorila bih samo na opasku o znanosti: Ona, kao što već rekoh, nije i ne smije biti dogma.*

U filozofsko literarnom društvu Idsteiner Mittwochsgesellschaft pred-stavlјena je knjiga „Uvod u bihevioralnu ekonomiju“. u izdanju Instituta za društvena istraživanja „Ivo Pilar“ iz Zagreba. Poseban povod za ovaj iskorak u Idsteinu je objavljeni rad doktorice Nine Mažar (6. poglavlje u gore navedenoj knjizi), a koji je predstavljen na susretu povodom Svjetskog dana knjige u organizaciji Hrvatske kulturne zajednice iz Wiesbadena.¹³

RIJEČ: Bihevioralna znanost obuhvaća analizu ponašanja ljudi. Može li se ono mjeriti?

Nina Mažar: *Apsolutno. Akademska istraživanja u psihologiji su puna empirijskih spoznaja o temeljnim pokretačima ljudskog prosu-đivanja, odlučivanja i ponašanja (npr. samokontrole). Ove spoznaje proizlaze, između ostalog, iz pokusa u kojima su ljudi nasumično podijeljeni u grupe s različitim tretmanima, a gdje se mjeri odgovor na različite pobude (npr. spašavanje, zadovoljavanje, itd). Takve randomizirane studije predstavljaju jedan od najvažnijih ozbiljnih znanstvenih metoda za pretpostavku ispitivanja i smatra kao zlatni standard za procjenu uzročno-posljedičnih odnosa.*

Paradigma „trule jabuke“ koja kvari cijelu košaru voća je opće prihvaćena. Od amoralnosti u malim količinama nema grižnje savjesti!

RIJEČ: Pozitivno društveno uređenje zahtijeva efikasniji pristup za smanjivanje amoralnog ponašanja i za to nije dovoljno samo povećavanje kazni ili populistički zahtijevati nužnost ilustracije. Može li se dati racionalan (zakonodavni) odgovor na ovoj empirički sud?

Nina Mažar: *Nisam odvjetnik. Sve što mogu reći jest, s obzirom na činjenicu kako je praktički nemoguće osigurati da će se svaki prijestupnik biti uhvaćen i kažnen, moramo pokušati optimirani stavove u granicama onoga što je izvedivo. Kažnjavanje prekršaja je svakako važan aspekt, ali činjenice ukazuju na to da ljudi unatoč tome rade prijestup. Ako bacimo pogled na porezni raskorak (razlika između onoga što bi obveznici trebali platiti i što plaćaju), u pojedinim zemljama on je ogroman. Samo u SAD-u, procjenjuje se da je to gotovo 350 milijardi dolara. To su ogromni troškovi za društvo. Istovremeno znamo kako se većina ljudi brine o moralu i razmišlja o sebi kao poštenima. Ali oni podliježu iskušenju i zaboravljaju vlastiti moralni standard. Podsjećajući ih na njihov moralni standard, može se dobiti snažno sredstvo u borbi protiv prijestupa iz slabosti, jer prisiljava ih se, da svjesno rješavaju dilemu između njihovih moralnih vrijednosti i koristi od nemoralnog prijestupa.*

Rezultati istraživanja koje ste proveli (dr. Mažar) u suradnji s profesorom Dan Arielijem tumače kako se pojedinci nose s iskušnjima i zašto se ponašaju amoralno dok istovremeno održavaju pozitivnu sliku o sebi. Ljudski je rješavati iskušenja jednakoj kao i životne dileme tako da se vara, odnosno ponaša nemoralno. I sve dok se to odvija u okvirima koje smo si ili sami postavili ili preuzeli od pokvarenog okoliša, ostajemo čiste savjesti.

RIJEČ: Da li nam je uz biofeedback regulativu u osobnom ponašanju potreban i socio-feedback kao nužni korektiv ponašanja. Može li pored legislative koja određuje društvene odnose postojati i ekonomski imperativa poštenja?

Drugim riječima kao poštenje učiniti profitabilnim?

¹³ Od amoralnosti u malim količinama nema grižnje savjesti, Riječ broj 45/46, Wiesbaden 2014. Str. 18.

Nina Mažar: *Zanimljivo pitanje. Iskrenost, naravno, može biti isplativa, ako su i okolnosti skladu s tim. Ali, kakva to okolina mora biti za poticanje iskrenosti? Ili koja će svojstva okruženja obeshrabriti nepošteno vladanje? Ti nije uvijek izvodivo, ali uzmimo za primjer, porezne prijevare ili korupcije u državnim službama odnosno liječnika traži plaćanje za bolju / bržu uslugu. U mojoj trenutnoj ulozi kao znanstvenica na istraživanju biheviorizma kod Svjetske banke za novi globalni uvid inicijative (GINI) u Washingtonu DC, naišla sam na nedavni projekt Svjetske banke u Albaniji, gdje je u pokušaju suzbijanja korupcije i povećanja povjerenja u državnu vlasti, građani koji su posjetili bolnice i druge vladine uredi, primili SMS poruku, u kojoj su upitani: Da li se od Vas tražilo mito? Ako se to automatizira za svakog građanina, uz vrijeme i mjesto posjete, opunomoćiće organi uprave da djeluju na zahtjev građana. Možete koristiti podatke, pa uz aktivno ime prozvati zaposlenika i/ili poslati podatke na Internet-stranicu vlade. Zamislite takvu primjenu na tržištu privatnih i javno održavanih bolnica, a gdje su bolnice ocjenjuju na temelju njihove razine korupcije i ti podaci su lako dostupni građanima! Građanin može koristiti te informacije kako bi odlučio gdje želi ići na liječenje u budućnosti. Dakle, relativno pošteno ustanove će vjerojatno doživjeti porast potražnje za njihovim uslugama. Pamećno uređen okoliš uz pravila i propise ima presudnu ulogu u tom kontekstu i može služiti stvaranje ekonomskih poticaja za bolje ponašanje.*

Wiesbaden, 20. svibnja 2016. godine u restoranu Mauritius¹⁴ s hrvatskom kuhinjom održan je susret Hrvatske kulturne zajednice¹⁵ (HKZ-Wi) i Vijeća stranaca grada Wiesbadena¹⁶ (VS-Wi). Kako je predsjedništvo i HKZ-Wi i VS-Wi ove godine otpočelo svoj rad u novoj legislaturi, ovaj susret je služio upoznavanju i ispitivanju mogućnosti uzajamne suradnje, potpore i organizacije. HKZ-Wi je po svom statutarnom određenju nacionalna zajednica ali otvorena internacionalnoj suradnji i kulturnoj razmjeni. Ivica Košak, predsjednik HKZ-Wi je predstavio četiri razvojna pravca zajednice, koji po sebi nisu odvojeno centralne zadaće društva ali zrcale ne samo interes nego i kompetenciju članova. Centralna tema kulturnog rada predstavlja se kroz portal Kultura dijaloga¹⁷. Reprezentativni su nastupi u okviru obilježavanja Svjetskog dana materinskog jezika¹⁸, Svjetskog dana knjige¹⁹, Europskoga tjedna²⁰, kao i nastupi u Interkulturnom tjednu²¹.

RIJEČ: Unatoč relativnom uspjehu zavičajne organizacije Hrvatica i Hrvata, hrvatskih državljanu u iseljeništvu, opstanak građanskih udruga je ne samo otvoren nego i upitan. Od 1300 državljanu RH u gradu Wiesbadenu, HKZ-Wi okuplja 120-ak suradnika i njihovih članova obitelji. Može li RH učiniti više da se djelovanje građanskih udruga u iseljeništvu poboljša?

Marijana Erstić: *Mislim da se hrvatski građani u Njemačkoj i hrvatski konzulati mogu još i više povezati nekim zajedničkim radom na projektima u svrhu promidžbe hrvatske kulture. Postoje i infrastruktura i volja, i dobar duh i kvalificirani ljudi. Zato bi bilo dobro skupljati prijedloge, kako za umreživanje, tako i za projekte, razgovarati o njima i poticati one najbolje na suradnju. Možda bi to mogao biti neki novi put kulturnih zajednica, koje bi se moglo shvatiti kao platforme djelovanja članova. Ideal bi bio i neki Hrvatski kulturni institut u Austriji i/ili u Njemačkoj, po uzoru na one francuske, talijanske, poljske...*

Prema iskustvu iz rada, a kojim se civilne hrvatske udruge bave u Njemačkoj, postoji potreba tjesne međunarodne suradnje na polju kulturnoga radi – jer kultura nije samo područje ljudskog djelovanja koje ne može bez državnih poticaja nego da je ona itekako važan ekonomski faktor, ako se to zna prepoznati²²

¹⁴ <http://www.restaurant-mauritius.de/>

¹⁵ <http://de.hkz-wi.de/>

¹⁶ <http://www.wiesbaden.de/leben-in-wiesbaden/gesellschaft/auslaendische-buerger/content/auslaenderbeirat.php>

¹⁷ <http://www.hkz-wi.de/de.hkz/Literatur%20im%20Dialog/im-dialog.html>

¹⁸ <http://www.hkz-wi.de/naslovna/me%C4%91unarodni-dan-materinskoga-jezika.html>

¹⁹ <http://hkz-wi.de/naslovna/svjetski-dan-knjige-i-autorskih-prava.html>

²⁰ <http://de.hkz-wi.de/home/europawoche.html>

²¹ <http://de.hkz-wi.de/chronik/interkulturnelle-woche.html>

²² <http://www.hrvatskglas-berlin.com/?p=141488>

- naveo je Ivica Košak zaključak posjete HKZ-Wi Njemačko-hrvatskoj parlamentarnoj grupi u Bundestagu 2014. godine.

RIJEČ: Materinski jezik u hrvatskim dopunskim školama i vjerouau su izgleda jedni primjeri zadovoljavanja potrebe za kulturom hrvatskih građana u iseljeništvu. Što se treba učiniti kako bi naši sugrađani nadišli ulogu zabavljača, folkloruša s egzotičnom kuhinjom nego i ravnopravno sudjelovati u kulturnom životu društva u kojem žive, rade i kako porezni obveznici ispunjavaju građanske dužnosti?

Marijana Erstić: *Moje je iskustvo da se projekti, koji su dobro smisljni i u koje se uloži nešto truda, itekako dobro došli. Kada sam veleposlanika Ranka Vilovića 2015.g. upitala da li bi se moglo osmislići neke nagrade za apsolvente i mlađe doktore, nisam bila uvjerenja da će sve uspjeti - no uspjelo je i to na vrlo lijep način. 24.06. ove godine nagrađeno je četvero mlađih nadarenih ljudi hrvatskog podrijetla. Stoga, ukoliko imate ideju, ne susrežite se, kucajte na vrata, neka će se i otvoriti.*

Danas oko 500 djece pohađa nastavu na materinskom jeziku u Hessenu i Saarlandu, a brojnim aktivnostima želi se privući pažnja i još više hrvatskih mališana u Wiesbadenu i regiji. Hrvatska nastava u organizaciji Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske uvedena je početkom rujna 2011. u 15 škola u Hessenu. Nastava obuhvaća hrvatski jezik, kao osnovu, te kulturu u širem smislu (temeljne kulturne i povijesne činjenice, zemljopisna obilježja RH, likovnu i glazbenu kulturu, kao i obilježavanje hrvatskih blagdana).

RIJEČ: Smije li Hrvatska nastava biti samo njega materinskog jezika i zavičajne pravrženosti, nego i probuditi interes za izgradnju društva u kojem živi?

Marijana Erstić: *Mislim da kulturne zajednice bude to zanimanje i na tome im mnogo hvala. No ne treba zanemariti niti ulogu porodice.*

Prije 100 godina u Beču je objavljena knjižica, Doprinos istraživanju staroslavenskih tekstova Evangelija [Ein Beitrag zur Erforschung der altkirchenslavischen Evangelientexte von Vatroslav Jagić, Wien 1916] profesora dr. Vatroslava Jagića, redovnog profesora na Bečkom sveučilištu i osnivača studija slavistike u Berlinu (1874.).

Iako je Jagićeva Pismohrana za slavensku filologiju [Archiv für slawische Philologie] ostala predmetom zanimanja tek malobrojnih jezikoslovaca, njezina važnosti je ostala trajna vrijednost kulturne baštine svih slavenskih naroda na njemačkom govornom području. U povodu Svjetskog dana knjige i autorskih prava²³, 23. travnja 2016. godine na javnom nastupu HKZ-Wi bilo je predstavljeno i Jagićovo istraživanje iz 1916. godine.

RIJEČ: Mogu li lokalne zavičajne zajednice na zadovoljavajući način predstaviti hrvatsku kulturu u iseljeništvu?

Marijana Erstić: *Zajednice ulažu veliki trud, a taj trud pokazuje vrlo dobre rezultate, bilo da se radilo o časopisima ili o tribinama. No bitna su i zalaganja pojedinaca.*

a što treba doprIndija je 2006. godine bila domaćinom na Sajmu knjige u Frankfurtu. To je bila prilika da se na hrvatskom štandu predstavi pregled hrvatske književnosti u odnosu na indijsku kulturu.

Kulturno povijesne veze naših krajeva s Indijom, ne samo da nisu istražene u svim svojim vidovima već mnogi od tih vidova jedva da su poznati, a neki i nisu. Cilj ovog projekta bio je prikazati odraz kulture Istoka u kulturi Hrvata i Hrvatske. O pojedinim vidovima hrvatskih susreta s indijskom pisanim i usmenom tradicijom, injeti potpunijem sagledavanju i boljem razumijevanju vlastitih nam sastavnica, kako u prošlosti tako i u sadašnjosti i to ne samo sobzirom na Indiju, već i s obzirom na Evropu s kojom u tom pogledu mnogo toga dijelimo. U časopisu Riječ broj 47 objavljen je prigodni esej, časopis je predstavljen na Sajmu knjiga 2015. u Frankfurtu. Od osamostaljenja RH to je prvi takav uradak iz redova iseljeništva.

²³ http://www.hkz-wi.de/web_hr/Dan_knjiga_2014/index.html

RIJEČ: Ipak, treba napomenuti kako taj rad nije nastao ni slučajno niti spontano. U opsežnim pripremama sudjelovala je Matica hrvatska iz Zagreba, a promocija je omogućena novčanom potporom Državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Iako se tu radi o javnim institucijama i javnom interesu, zabrinjava to što je to u neku ruko jedinstvena pojava. Zašto nemamo slične iskorake hrvatske kulture svakodnevno?

Marijana Erstić: Možda bi se trebalo još bolje umrežiti.

Sedamdeset godina mira u Europi zaslužuje i više od Nobelove nagrade koja je Europskoj zajednici dodijeljena 2012. godine. Ovo priznanje zavređuje dužno poštovanje. Pa ipak kao da se u Hrvatskoj sva pažnja javnosti usmjerila tek na lapidarnu doskočicu pisca kričavih izjava, Richarda Levicka, a koju je o predstojećem ulasku Hrvatske u Europsku objavio američki časopis *Forbes*.²⁴ To je konzervativni časopis, koji ima jednu jedinu zadaću: svojim čitateljima obećavati bezgranični profit, a nakon toga još veću dobit.

Naivnost hrvatskih promatrača i kolportera ovih vijesti kao da nema granica. Protivnici Europske zajednice su malobrojni u Hrvatskoj. Ali ta manjina je glasna. Ponavljanje krilatice o prijetnji, kao npr.: - Lisabonski ugovor je štetan za Hrvatsku jer snažno zadire u suverenitet i temeljne ljudske slobode hrvatskih građana postaje bauk koji širi žuta štampa.

RIJEČ: Postoji li dublji razlog za to?

Marijana Erstić: Ideja Europske unije jedna je od prosvjetiteljskih ideja, kojima se europski zapad nakon 2. svj. rata, borio za mir i stanje ravnoteže. Zato i Nobelova nagrada. Nadajmo se da glasne manjine neće postati bučne večine.

U pripremi je broj 50 časopisa Riječ u izdanju Hrvatske kulturne zajednice - ogranka Matice hrvatske u Wiesbadenu. Pa ipak, neizvjesno je da li će se poslije dvadeset i pet godina rada, redakcija časopisa jedne lokalne Zajednice uspjeti održati. U broj 38 iz 2005. godine, Riječ je objavila kako je nobelovac Albert Einstein neumorno, ne štedeći sebe²⁵, podizao glas protiv nepravde. Albert Einstein i Heinrich Mann objavili su 6. svibnja 1931. prosvjedno pismo u The New York Timesu u kojem od Međunarodne lige za prava čovjeka zahtijevaju da poduzme sve kako bi se zaustavila nekontrolirana vlast Srbiyanaca, a koja je tada vladala u Kraljevini SHS/Jugoslaviji i bila umiješana u politički atentat na dr. Milana Šufflaya²⁶. Einstein se za svoj članak služio izdanjima časopisa *Croatia* koji je tiskan u Genevi, a što ukazuje na važnost publicističkog rada hrvatske emigracije.

RIJEČ: Iako digitalna epoha olakšava publicistički rad, broj izdanja hrvatskih autora ne prati taj trend. Zaostaje li hrvatski narod u migraciji na području pisane kulture?

Marijana Erstić: Ne, nipošto. Ali mladim obrazovanim ljudima treba pokazati da se štuju njihovo mišljenje i riječ, pa i onda kada to nije u potpunosti suglasno s mišljenjem uredništva. Bitan je dijalog.²⁷

Red. []

²⁴Croatia in the EU: A Disaster Waiting to Happen, <http://www.forbes.com/sites/richardlevick/2011/10/27/croatia-in-the-eu-a-disaster-waiting-to-happen/>

²⁵ Pored progona koji su mu prijetili u nacističkoj Njemačkoj, Einsteinu su bili za petama, u jeku antikomunističke hysterije, imperijalističke službe CIA i FBI. Dossier uhoda FBI o Einsteinu obuhvaća preko 1800 stranica.

²⁶ Nev York Times, August 23, 1931.

²⁷ Objavljeno u RIJEČI broj 50, Wiesbaden, 2018.

OGRANAK MATICE HRVATSKE WIESBADEN

ନାମକରଣ ପ୍ରସାଦ

Radionica hrvatske čitaonice:

KUDA SA ŠKOLOM KAKO BEZ ŠKOLE

Prezentacija izvanrednog izdanja časopisa RIJEČ

u srijedu, 13. rujna 2017. godine,
s početkom u 19:00 sati,
u Domu kardinala Kuharića
(Hrvatska katolička misija),
Holsteinstr. 15a, (ugao Waldstrasse 39a)
Wiesbaden

Temelj svake države je obrazovanje mladih.

Diogen iz Sinope () 410. - 320. p.n.e.

IMPRESSUM

RIJEČ - glasnik Hrvatske kulturne zajednice - Ogranka Matice hrvatske - Wiesbaden

DAS WORT - MITTEILUNGSBLATT DER KROATISCHEN KULTURGEMEINSCHAFT

Sonderausgabe 2017

Adresa / Adresse: Kroatische Kulturgemeinschaft e.V. c/o Ivica Košak, Ernst Töpfer-Str. 4, 65510 Idstein, Tel: +49(0)6126-8145, E-Mail: info@hkz-wi.de, http://www.rijec.hkz-wi.de

Nakladnik / Verleger: Hrvatska kulturna zajednica e.V. Wiesbaden, Kroatische Kulturgemeinschaft e.V., V.I.S.d.P.: Ivica Košak, Ernst Töpfer-Str. 4, D-65510 Idstein, E-Mail: ivica.kosak@online.de

Glavna urednica / Redaktionsleitung: Ana Kramari

Graphik Design / Layout: Ivica Košak

Tisak / Druck: Kopierzentrum R. Gnirck, Veitenmühlweg 2, 65510 Idstein

Banka / Bankverbindung: Wiesbadener Volksbank e.G. Wiesbaden, Kroatische Kulturgemeinschaft e.V.

IBAN: DE30510900000021280500 BIC: WIBADE5WXXX

RIJEČ ISSN 2196-6109